

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, VIII, József-körút 44.

Kéziratok vissza nem adtnak.

Előfizetési föltételek:

Egész évre . . . frt 10.—

Fél évre . . . „ 5.—

Negyedévre . . . „ 2.50

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VIII, József-körút 44.

Hirdetéseket

lapunk számára elfogadnak:

az összes budapesti hirdetési irodák;

Németországban kizárólag

Steiner Adolf hirdetési irodája,

BERLIN és HAMBURG.

—☉— Budapest, április 26. ☉—

Krónika.

Ibsen-láz.

— Apr. 23.

A zsidók, mikor a pusztában végre letelepedének, s eltelve a mannával, kipihenék fáradalmaikat, aranyborjut csináltak maguknak, hogy imádják. Mikor az éhség már nem bántotta őket, az első szükség, a mit éreztek, az volt, hogy: adoráljanak. (Már akármit, mindegy; a fő dolog az volt, hogy imádási ösztönüknek tárgyat találjanak.) S az egész világtörténelem ennek az esetnek örökös ismétlődéseivel van tele. Az adorálás szüksége olyan veleszületett tulajdonsága s olyan hatalmas ösztöne az embernek, melynek kivétel nélkül alá vannak vetve úgy az egyesek, mint a csoportok, az osztályok, a népek és a nemzetek. Ha valamennyire jó dolgod van, ha elhallgatnak s elcsitulnak benned a kielégített első rangú ösztönök, már hódolsz neki. Ugy látszik, csak az békélet meg bennünket tulajdon gyöngeségeinkkel, ha sikerül elhítenni magunkkal, s ha vigasztalódást tudunk találni abban, hogy vannak ezen a világon olyan felsőbb lények is, a kikben ezeket a gyöngeségeket misztikusan nagy-szerű sajátságok ellensúlyozzák. Szükségünk van a géniuszban való hitre, s készségesen adoráljuk azt a géniuszt, még ha borju is. Persze, minél inkább civilizálódunk, annál kényesebbek vagyunk adorációnk tárgyainak a megválasztásában. Vagy egy század óta már csak a művészet és a poézis rejtelmesen megáldott kiváltságosai közül válogatunk. De ha manapság jobban megválasztjuk is a bálványt, melyet adorálunk, maga az adorálás ösztöne változatlan és örök.

Egy idő óta azonban, mintha a rohamos nivellálódás megnehezítette volna a próféták sikerét. Az utóbbi évtizedekben már csak a muzsika főpapjai voltak azok, a kikért a régi módra lehetett rajongani. De vigasztalódjunk meg, még mindig vannak próféták. S ezeknek a prófétáknak még mindig meghódol az egész világ; csak az kell, hogy a próféta tudja a mesterségét. Hogy ha az illető választott alaposan lehord mindnyájunkat, s le-sodoma-gomorrházza az egész világot, hirdetvén, hogy csak egy igazság van: az övé, s minden egyéb hazugság — akkor a próféta sikere ma is bizonyos. És Ibsen Henriknek, nem azért, mert nagyon szép dolgokat irt, hanem mert ebben a stylusban mennydörgött a vén bűnös Európára, szép kilátásai voltak, hogy szert tesz az imádott próféta csinos pozíciójára.

De hát senki se próféta a maga hazájában. A nagy poétában, a ki már régen elárulta hivatottságát a prófétai szereplésre, otthon csak a megférhetetlen embert látták meg. Sodoma és Gomorrhá-jára ködös hazájában csak annyit mondtak tándstickor nyelven, hogy: »Sölbör éner!« S Illés próféta elbujdoklék a messi pusztába, hogy majdan tüzes szekéren hajtasson a mennybe.

Csak vén korában jutott eszébe az a kitűnő gondolat, hogy prófétai sikere annál nagyobb-szerű lesz, minél inkább távolodik a honi parttól s minél messzibbre megy keletnek. De hát később is jobb, mint soha, s ime, prófétai dicsősége egyre növekedik, minél tovább megy hódító utjában. Németországban csak megbecsülték; előadták szép, érdekes darabjait, megbeszélték az ideáit, s könyveket irtak róla. Mert ott mindenki azon végzi, hogy végtére megírják. Bécsben már lelkesedtek érte s veszekedtek rajta. Nálunk, a hol az ünneplés és a bankettezés szüksége még az adorálás szükségénél is hatalmasabb, már csak ünnepelik; az ünnepi zenébe itt már nem keverednek disszonáns hangok. Egy-két nap mulva Kolozsvárott irodalmi pápa lesz belőle; s ha onnan tovább megy Bulgáriába, ott bizonyára megteszik istennek.

Meglehet, nem fog annyit kívánni, s meglegszik a lelkesedésnek, a rajongásnak és az adorálásnak ama számtalan jelével, melyeket nálunk látott. Mondják, hogy nagyon meghatotta az a váratlanul lelkes fogadtatás, melyben itt részesült. Az egyesült ellenzék bankettje, mint beszélük, különösen elérzékenyítette. Nem is volt az kis dolog. Ibsen jött, megmutatta magát, s az első nap elérte azt, a mit eddig még miniszterelnök nem ért el Magyarországon. Voltak, a kiknek szeget is ütött a fejébe, hogy tulajdonképpen mit akar az egyesült ellenzék Ibsennel? Pedig a válasz a lehető legközelebb lévő. Az a párt, mely mindig hontalan volt a hazában, csak meleg szimpatíával viseltethetik ama nagy ember iránt, a ki maga se tudott otthon próféta lenni.

Azzal, hogy Ibsen az egyesült (ma már tán inkább: egyesülni akaró) ellenzék is meghódította, meg van mondva, hogy mindenkit meghódított. S kétségtelen, hogy Budapestről csupa szép emlékeket visz magával. S mindezek közt a legszebb emléke az a mély ragaszkodás és rajongással vegyes csodálat lesz, melyet nálunk a fiatal-ság részéről tapasztalt. Az ifju ibsenisták valósággal a tenyerükön hordozták, míg itt volt, sőt le se engedték a tenyerükről, a mikor tán néha kívánczozott. A hogy betette a lábát szép hazánkba, Dévénynél, a határon már egy egész csapat lelkes ifju várta. Ezek aztán el se

engedték többé az oldaluk mellől. Együtt vonultak be vele a fővárosba, és Neugebauer László, a ki a Hazai Irodalom nevében az osztrák pályaházban fogadta Ibsent, meglepetéssel látta, hogy a próféta az igazság hőseinek egész seregével vonul be a frázisok fővárosába. Neugebauer a maga egyszerűségében norvégeknek nézte őket. Ibsen aztán felvilágosította, hogy őt a fiatal magyar irodalom kíséri, s ez alkalommal kiderült, hogy Ibsen jobban ismeri litteraturánkat, mint Neugebauerrel együtt mi mindnyájan. A lelkes csapatot később sem lehetett a prófétától elválasztani. Mikor az apostol reggelenként fölnyitotta szeméit a hõtéljében, már ott talált az ágya körül három-négy tanítványt, a kik aztán napestig nem eresztették ki a körmeik közül. Igaz, hogy mindennap más és más három tanítvány kísérte (mert a lelkes ifjak, mint jó czimborák, felosztották a prófétát maguk közt), de denique soha se látott szükségét udvarlókban. S az ifjúság udvarlása olyan jól esik a szomoru öregségben. Olyan jól esik látni egy hittel, meggyőződéssel teli tábort, mely aggódva, lélekzetét visszafojtva, lesi, várja, hogyan végződik majd Szent-György küzdelme a hazugság sárkányával.

Ibsen ugyan vén bűnös már, a ki tudja, hogy Szent-György és a sárkány csak a galériának hadakoznak, s a mindennapos párbaj után visszavonulnak a kávéházba dominózni: de azért neki is gyönyörűség lehet megfigyelni, hogy a régi, elveszett hit mint ujul meg az utódokban, az ujonnan jöttekben. Mert Szent-György és a sárkány csak komédiások, de küzdelmük nem más, mint maga az élet, s a hanyatlás korszakában oly édes látni az életnek folytonos és örök megújulását!

Tiborc.

Felégetett hajók.

— Ibsen. —

*A vád, gúny elég volt,
Fordítsd a hajót,
Hol nyájasb az égbolt
S a föld virulóbb.*

*A ködbe belévesz
A jeges orom,
S ő ring verőfényes
Zsongó habon.*

*S hajót im feléget,
Csak az üszke marad,
Fel az északi bércznek
Von füstje hidat.*

*És vissza. Eszagnak,
Hol nincs soha fény,
Egy bús lovas vágtat
Minden éj idején.*

Inczédy László.

A d a d a.

— Jelenet. —

Irta: MURAI KÁROLY.

SZEMÉLYEK:

POÓNÉ. PÁL.

POÓNÉ (*csinosítja magát az álló tükör előtt*). Igaza van neki. Szép, csinos, fiatal asszony vagyok, a kiért rajongni kell mindenkinek. Az arcom üde s a színe olyan, mint a hamv a gyümölcsön; a szemem fényes, csillogó, lobog benne a láng. A szám (*Elfordul a tükörtől*). Eh! ma mondja, talán holnap is állítja, de azután? Mi lesz azután? Én is imádtam, én is rajongtam az uramat és én is meguntam. A míg szeretünk valakit, a míg égünk valakiért: addig az szép, nemes, elragadó, büvöletet terjeszt ránk; de amint már eleget szerettük: meglátjuk a legfinomabb redőket is a szem körül, a márvány homlokokon is fölfedezzük, hogy az édes, az okos, a bölcs csak közönséges — ostoba. (*Föl s alá jár*). Hát mi közöm nekem ahoz, hogy mi lesz azután? A tény, a valóság ma az, hogy szeret. Gyöngédsége ugyan eltűnt, a durva, az erőszakos ember ugyan mindinkább előtérbe lép, de szeret. Az ölelése erősebb, férfiasabb; a csókjának pedig, mintha foga volna, amely harap. Elvégre is, minek az a suttogó szó? Az igazi szerelemhez nem gitár, nem lágy bariton hang kell, hanem láng, amely magasra csap és amely éget. (*Gunyosán*) Mi az az idealizmus? Még bevezetésnek sem való ahhoz, amit én szerelemnek tartok. (*Levelet vesz ki a zsebéből, kibontja s nézi*). Nem rím, nem poézis, hanem szenvedély kell bele. Ez az igazi szerelmes levél, ez, a mit ő irt. (*Gyönyörködve, fönhangon olvassa*). «Semmi kifogás, semmi mentség, mert várlak. A szám ki van égve a vágytól a csókod után s a karom meg akar fojtani, amint átölel. Pont négy óraker okvetlenül ott kell lenned. Érted? Ha késel, ha várakoztatsz; megfogom a karod és kidoblak. Én nem vágyakozni, nem reszketni akarok utánad, hanem szeretni a karjaim között.» (*Nevet*). Ha valaki, más, olvasná ezt a levelet, azt mondaná, hogy az írója mészároslegény, vagy katonatiszt. Pedig egy poéta, a ki Zolára esküszik. (*Az órára tekint*). Fél négy. (*Csenget*). És mennyi elintézni valóm van még. (*Az ajtó felé néz*). Hát nem hallotta az a leány, hogy csengettem? (*Ujból, hevesen, bosszusan csenget, szünet*). Mi történt? Nem jön senki? Sem a szakácsné, sem a szobaleány, sem a dada? (*Csenget, szünet*). Ah, itt valaminek történni kellett. (*Kimegy és gyorsan visszajön*). Hallatlan! Az egyik sincs idehaza. Az ajtó tárva, nyitva. Bejöhetett volna bárki. (*Izgatottan*). Na, az csakugyan érdekes lesz, ha nem kerülnek elő s én nem távozhatom. (*Hevesen kitérve*). Hitvány népség! (*Az ajtón kopogtatás hallatszik, megrezzen*). És most semmi sincs más hátra, mint egy látogató, a kitől nem lehet majd megszabadulni. Kiváncsi vagyok, hogy mit fogok tenni? (*Az ajtón a kopogtatás ujából hallatszik*). Ugy látszik, nem akar engedni, szemérmetlen egy teremtés lehet, a ki nem vonul vissza, midőn a kérdésére nem adnak választ. Kétségtelen, hogy tolakodó természete van. (*Ujból kopogtatás hallatszik*). Ki az? Lépjen be.

PÁL (*belép és zavarodottan, szemérmesen megáll az ajtó mellett*).

POÓNÉ (*tettetett vigszággal*). Ah! Pál ur, mily szerencse. Többször gondoltam már arra, hogy talán nem is akar meglátogatni bennünket. A férjem is mondta, hogy ön igen ritkán jön. Tegnap este is, mikor kikísértem a vasúthoz s elutazóban volt, megjegyezte, hogy ön egészen elidegenedik tőlünk.

PÁL (*félre.*) Tehát csakugyan elutazott! (*Fent.*) Ha tudtam volna, ha sejtettem volna, hogy gondolnak rám és szívesen látnak, akkor valóban

POÓNÉ (*közbevág.*) Ha tudta volna. Ugyan ne mondjon ilyet. A férjem szinte sajnálkozott is, hogy ön akkor fog ellátogatni hozzánk, mikor ő nem lesz itthon, gondolván, hogy az én társaságomban nem találja jól magát. Hanem, tudja, ez nem tesz semmit. Ő már holnapután ide haza lesz és igen-igen szívesen látja önt.

PÁL. Majd akkor is fogom a tiszteletemet tenni.

POÓNÉ (*félre.*) Éppen csak az kellett, hogy ez az unalmas, ostoba ember ide jöjjön és itt maradjon. (*Fent.*) Legyen meggyőződve, hogy örömet okoz neki.

PÁL (*szomoruan.*) Csak neki.

POÓNÉ (*meglepetve néz Pálra.*) Neki is, meg nekem is. Hiszen, tudja jól, hogy ön házunknak mindig szívesen látott vendége volt és lesz.

PÁL: Oh asszonyom. (*Merően néz rá.*)

POÓNÉ. Látja, én nem vagyok olyan önző, hogy magamnak tartsam meg az örömet. Nem. Én szeretem azt megosztani a férjemmel. Igaz, Pál ur, holnapután együtt fogunk örüdni az ön látogatásának.

PÁL (*félre.*) Ha nem csalódom, ez szerelmi vallomás — per mopsz. Édes, szép asszony. (*Fent.*) Megengedi asszonyom, hogy pár percig itt maradjak? (*Szerelmesen néz rá.*)

POÓNÉ. Ezer örömmel. Igaz ugyan, hogy nekem négy percz múlva távoznom kell, de ezt az időt szívesen szentelem önnek. A mama, tudja, a szegény mama kissé gyöngélgedik és meg kell látogatnom. Nem volt nyugtom itthon, tudván, hogy ő látni kíván engem.

PÁL (*lelkesen.*): Milyen fölséges jó szíve van.

POÓNÉ (*csenget.*): Képzelve csak. Készen vagyok az útra s már távozni is akartam, midőn rájöttem, hogy a cselédek megszöktek egytől egyig. El sem tudom képzelni, hogy hová tűntek el.

PÁL: Az imént haladt el itt a katonabanda. Bizonyára az utcára futottak le.

POÓNÉ: Lehet. (*Az órára néz.*) Rettenetes népség.

PÁL: Hihetőleg mindjárt vissza fognak jönni.

POÓNÉ (*a tükrö elé áll és a kalapját teszi föl*): Megengedi?

PÁL: Kérem. (*Félre.*) Gyönyörű édes teremtes. El fogom kísélni s az uton valom meg szerelmemet.

POÓNÉ. Úgy! Most készen vagyok.

PÁL: Megengedi, hogy elkísérjem?

POÓNÉ (*elámulva néz Pálra*): Ah! Ön el akar kísélni?

PÁL: Rendkívül boldoggá tesz, ha ezt a kegyet nem vonja el tőlem.

POÓNÉ (*zavarral.*) De, Pál ur (*A szomszéd-szobából gyermekesírás hallatszik ki.*) Ah! a bété föl-ébredt. (*Hirtelen befut a másik szobába.*)

PÁL (*sóhajtván*): Vajjon szeret-e csakugyan? Az egyik perczen azt hiszem, hogy igen, a másikban meg azt, hogy nem. Néha melegen néz rám és rajtam feleli a tekintetét. Azután meg elfordul tőlem és úgy viseli magát, mintha mitsem tudna a jelenlétemről. És ha szeret is? Ah, vajjon nem fogja-e eltitkolni, ha mindjárt beleszakad is a szíve. Amint én tanulmányoztam őt, egészen szent asszonyt mutat. E pillanatig a hűség, a jóság maga. Feleség, a milyen nincs több. Anya, a kinek nincs párja. Hogy miért nem írnak a költők ő róla, ő hozzá magasztos verset? (*Érzéssel*). Bűn ugyan őt szeretni és kísértetbe hozni, de én mégis szeretem és csak ember vagyok. Más, nagyobb bűnt is elkövetnék én érette.

POÓNÉ (*karján hozza ki másfél éves kis gyermekét*): Na, babus, ne sirj. Nézd, itt van egy bácsi. Egy kedves, csecse bácsi. (*Pálra mutat*),

PÁL (*magában*): O azt mondja felőlem, hogy kedves vagyok. (*A gyermekre néz*).

POÓNÉ (*a gyermekhez*): Ha sírsz, akkor: nem hoz neked a mama cukrot; ha azonban jól viseled magad, akkor ez a jó, édes bácsi oda adja neked azt a csecse lánczot, meg azt a csecse órát. Milyen tik-takot csinál az az óra. Ugy-e bácsi?

PÁL (*jámboran*). Bizony. (*Magában*) Ő jó és édes bácsinak nevez. Vajjon szerelmi vallomás-e ez is — per mopsz? Visszaadom. (*A gyermekhez*) Na, babus, nem szabad rossznak lenni, mert a szép, a gyönyörű mama, a kit mindenki imád, megharagszik.

POÓNÉ Azután ki sem békül többé, pedig téged igen nagyon szeret.

PÁL (*önfeledten, örömmel.*) Köszönöm.

POÓNÉ (*meglepetve*): Mit köszön ön?

PÁL (*zavarral*): Én? Semmit? Megköszöntem talán valamit? Nem emlékezem.

POÓNÉ (*izgatottan néz az órára és hevesen csenget.*) Az a hitvány dada!

PÁL: Ugy látszik, hogy még most is szalad a többivel a katonabanda után.

POÓNÉ (*félre*): Rettenetes helyzet. Az idő elérkezett és nem mozdulhatok. Bébét nem hagyhatom egyedül s ez az ügyetlen fajankó pedig minden áron el akar kísélni. (*A gyermek kinyújtja kezét Pál aranyláncza után.*) Ah! Nézze csak, Pál ur, a babusnak megtetszett az ön láncza.

PÁL (*a lánczot a gyermek felé nyújtja*): Csecse? (*A gyermek Pál ur vállára teszi a kezét*).

POÓNÉ (*félre, örömmel*): Meg vagyok mentve! (*Fent*) Pál ur! Tud ön a gyermekkel bálni?

PÁL: Nem.

POÓNÉ: Dehogy nem. Csak meg kell próbálni. Vegye az ölébe babust. (*Felé nyújtja*).

PÁL (*a gyermeket az ölébe veszi*): Jól van?

POÓNÉ: Egészen jól. Mintha egész életében dajka lett volna. (*Örömmel*) És milyen csodálatos hatása van önnek rá. Nézze, milyen hirtelen elcsöndesült. Ezt még senkinél sem tette meg, csak az apjánál, meg önnél.

PÁL: Igen. A kis ember teljesen otthon érzi magát. Látja, hogy markolja a szakállamat?

POÓNÉ: Most meg a szemüvegét akarja levenni. (*Nevet*) Oh, ez a gyermek!

PÁL: De bizony, már le is vette. (*A gyermek a földre dobja a szemüvegét, amely eltörik*).

POÓNÉ: Az az, el is törte. Milyen kedves! Ugy-e?

PÁL (*nézi a szemüvegje darabjait. Savanyuan*) Nagyon kedves.

POÓNÉ (*hevesen csönget*).

PÁL: Meglássá, hogy még most is távol vannak mindannyian.

POÓNÉ: Elkérgetem őket.

PÁL: Igen jól teszi.

POÓNÉ: És éppen most merészelték elmenni, mikor a mamához kell sietnem. (*Szomoruan*) Szegény mama, mennyire vár már. (*Hirtelen*) Pál ur, tegyen nekem egy nagy, igen nagy szívességet.

PÁL: Mindent. Önnek, asszonyom, csak kívánia kell és az már telje (*A gyermekhez*) Mi az, babus? Maga egyenként akarja kiszedni a bajuszom minden szálát?

POÓNÉ: Hát megteszi?

PÁL: Föltétlenül!

POÓNÉ: Ugy hát arra kérem valóban nem is merem megmondani.

PÁL (*lelkesült hévvel*): Szóljon és tegyen boldoggá.

POÓNÉ: Mondtam már, hogy nekem okvetlenül el kell mennem. Most, azonnal, mindjárt.

PÁL (*hevesen*): Kísérjem?

Nemes rozsdá.

Irta: GOZSDU ELEK.

POÓNE: Oh, nem. Ily alkalmatlanságot most nem tudnék okozni. Nem erre kérem.

PÁL: Hanem?

POÓNE: Arra, hogy addig, a míg a dada visszatér, maradjon itt. Lásza, üres az egész ház és nem hagyhatom itt babust. Kérem, legyen ön ideiglenes dada. Vigyázzon a kicsire.

PÁL: *(szájtátva néz).*

POÓNE: *(lágyan, hízelt hangon):* Tegye meg, édes, jó Pál ur. Önt a gyermek már egészen megszerette és hozzá szokott. Higgye meg, hogy pár perczig tart csak ez a multság. Nos? Megteszi?

PÁL *(kiáltva):* Mindent! Önért, asszonyom, mindent!!

POÓNE: Adjak némi utasítást? Hogy mit tegyen, ha ez, vagy az előadja magát.

PÁL: Majd beszélék én az ő nyelvén és a kis emberkével megértjük egymást.

POÓNE: Akkor jól van, rendben van minden. Holnap azután, az az holnapután; mikor már a férjem is itthon lesz, jöjjön el és mesélje el, hogy mint ment végbe a multság. *(Az órára néz. Hevesen):* Isten önnel. *(Gyorsan elmegy).*

PÁL: *(merően utána néz.)* Csakugyan elment. *(Sóhajtván)* Mily nemes, jó szíve van. Szép, mint egy angyal, hú, mint egy angyal és szent, mint egy angyal. Megy, rohan az édes anyja betegágyához, mert az az édes anya látni kívánja őt. *(Szünet).* Nem, nem fogok tenni semmi kísérletet arra, hogy megtántorítsam hűségében, erényében. Erőt veszek magamon és lemondok. A ki ilyen nemes és szent, az megérdemli, hogy tiszteltben tartassék. Ő maga az idealizmus és kell, hogy idealisták vegyék körül. *(Határozottan).* Én az leszek. *(A gyermek sírni kezd. Föl s alá jár vele a szobában és ringatja).* Csitt, baba. Na! Csöndesség, legyen baba, azt mondom. *(Hevesebben.)* Nagyon jó lesz befognunk a szánskat, mert baj lesz. Ej, ej, micsoda bábé az ilyen. Hopp! Hopp! *(A gyermek mind erősebben sír).* Hát most már hogy tudjam én, hogy mivel kell elcsitítani? Nem hittem, hogy ilyen keserves sivitásra fogja a dolgot. *(A gyermekekhez).* Hát már sohasem lesz békesség? Mi? Tente baba, tente. *(Hevesen.)* Még ez? Aludj, babám, aludjál. Még se? Te! Mindjárt a földhöz teremtelek. *(Leül a székre és erősen ringatja a gyermeket. Dalol)*

Ugyan édes komámasszony,
Mért kend olyan kövér asszony,
Hogy tudott úgy meghíz

(Hirtelen abban hagyja, mert a nyíló ajtóban a szakácsné, a szobaleány és a dada arcát látja meg, a mint azok ő rá meglepetve, de mégis nevetve néznek).

A legerősebb az, aki egymagában áll.

Ibsen.

*

Sopánkodjanak mások azon, hogy a kor gonosz; én azt fájlam, hogy nyomorék, mert szenvedélye nincs. Az emberek gondolatai vékonyak, foszlékonyak mint a csipke; ők magok nyomorékok, mint a csipkeverőnk. Gondolataik sokkal sekélyebbek, semhogy bűnösök lehetnének.

Kierkegaard.

*

A hála az utókor erénye.

Kuno Fischer.

*

Aki azon kezdi, hogy mindenkinek hisz, azon fogja végezni, hogy mindenkit gazembernek tart.

Hebbel.

*

A szerencse győz és nem az erő.

Pindar.

*

A nagy korcsma külön szobájában kevés volt még a vendég; mindössze Hüke Pali és Csekmez Dani ültek benne ebéd után két óra óta. A korcsmásos az egyik sarok asztal mellett szundikált, s időnként horkantott egyet. A lompos pinczér, inkább szokásból mint szükségből, minduntalan megpiszkálta a vaskályhában a széntüzet, a mikor mindig kitódult a fojtó füst.

Hüke Pali a bőrpamlagra heveredve pihent. Időnkint szippantott egyet barnára kiszítt makra pipájából, s gyönyörködött a violaszinbe játszó füstfelhőcskéiben.

Csekmez Dani egy virginia szivar törött derekát javítgatta, s közbe kegyetlenül káromkodott; szidta a kormányt, a mely már a virginia szivarokon is csal, majd egy szilaj nótá végét dudorászta, a mi közben a virginia derekára tekert szivarpapirost nyaldosta.

Hüke Pali jó izütt ásított, kiverte a pipáját, fölkel és kibámult a jégvirágos ablakon. Kis vártatva oda állott Csekmez Dani elébe, egy ideig mosolyogva nézte kinlódását, és mikor ez szeleltetni kezdte a szivart, elnevette magát és mondta:

— Ugyan vágd már a földhöz azt a rongyszivart!

— Nem vagyok hunczut! Azt hiszed tán, hogy hitelező vagyok?

Hüke megfordult a sarkán, az ablakhoz ment, ott nézegette a csizmáit, gyönyörködött izmos lábszáraiban, aztán ropogtatta a csizmája talpát.

Mély csend következett. Behallatszott az udvarról a szemétdombon kotorászó varjak káromgása; tisztán ki lehetett venni a fali óra minden ketyenesését.

Csekmez Dani mérgesen földhöz vágta a szivart, s a kezébe vett egy ujságot. Kis idő múlva lecsapta és mondta:

— Úgy látszik, ma sem lesz semmi! Lehetetlen ebben a rongy fészekben egy becsületes partit összehozni. Az embert megöli az unalom!

Hüke Pali egy hosszú ásítással felelt, s aztán széles tenyerével csapkodta a czombját.

— Hát igazán Pali, mit csináljunk?

— Mit? Olvass ujságot!

— Hát te miért nem olvasol he? Minek a' nekem? Mi közöm a világhoz? Bánom is én, ha egész Európa a feje bubjára áll! Hát neked van közöd hozzá? Van a . . .
— Te talán még azt sem tudod, hogy a czárt a levegőbe röptették?

— A czárt? Már hogy ne tudnám, hiszen illumináltam! Egy boglya szalma világította meg a tanyámat!

— Nálam kettő égett Dani, mert hogy én szeretem a szabadságot!

— Fölgyujtanám az egész tanyámat, ha a világ minden császára a levegőbe röplne!

— Ezer szerencséd Dani, hogy nálunk szabad bolondokat is beszélni!

— Micsoda célzás ez? Az apám banderista volt a koronázáskor, én négy ujjnyival vagyok magasabb, és még a megye zászlóját is vihetem ilyen alkalommal, ha megsegít az isten. Micsoda isteni czéző lehetett az, komám! Egy hónapig készülődés a székhelyen! Lópróba, ruha-próba, lovaglási próba; kis ebéd, nagy ebéd, köszöntők, muzsika! Haj, haj! Aztán felutazás, parádé, a merre szemed lát! Az a rengeteg mágnás! Azok a paripák! Szegény apám beszélt, — mikor meglátták a bársony dolmányát, meg a kócsagos forgóját, aztán azt a sugár szép bajuszát, azt kérdezték tőle: »Úgy-e? Az úr Csekmez?« A ló erre — be volt tanítva a hunczut — levágta a fejét, az orra jóformán a szügyit érte; ragyo-

gott, csillámlott rajta a szerszám s úgy bólintott apám helyett: »Igen, azok vagyunk!« Kell is nekem a republika! Pápaszemes professzor elnök, a ki talán zongoramester volt valamikor! Már én ilyen vagyok!

Hüke Pali hallgatott; széles arczát a tenyerére támasztva, édes merengésnek adta magát.

— Szép mulatság biz' az no! — szólt végre, mikor látta, hogy Csekmez nem folytatja.

Elhallgattak mind a ketten. Az arczukon látszott, hogy élvezik a földézett képeket. Hüke Pali elkezdte füttyölni a Rákóczy-indulót, Csekmez Dani meg verte ujjaival hozzá a taktust. Egyszerre egymás szeme közé néztek és elnevettek magukat.

Csekmez aztán farkasszemet nézett Hükével és kérdezte:

— Te! Szeretnél-e te király lenni?

— Nagy dolog!

Csekmez öklével az asztalra csapott és mondta:

— Én bizony szeretnék!

Hüke a pipáját kezdte tömni, mi közben megnyomva minden szót, mondta:

— Hiszen a mi azt illeti, kevés olyan király van a világon, a ki holmi hazudozások nélkül, apai ágon olyan magasra föl tudná vinni a nemzetiségét, mint a Hüke család! Azt írja valamelyik krónikás: »Hüke de genere Kund!« Igaz, 1549-ben hiba esett a nemzetiségbe, mert a mint tudva van, Hüke Kristóf az egy szemű, beleszeretett egy olasz kisasszonyba, a kinek a nemessége kétes; de az idő ezt a kis rozsdát már régen kiköszörülte, azóta már ragyog a helye! Hogy ezután mi lesz...?

Hüke Pali felsóhajtott és a lábszárán végig huzva két szál gyufát, rágyújtott és a szippantások között mondta:

— De hogy ezután mi lesz — azt már — csak az a — jó isten — tudja — én — nem!

Csekmez Dani az újságot forgatta, aztán mind a két könyökével rátámaszkodott; állát a tenyerére illesztette és mosolygott:

— Azt mondják, pusztulunk, veszünk! Vajon igaz volna-e az, hé?

— Ki tudná!

— Tulajdonképen miért nem kérjük mi a kamarási méltóságot? Jussunk van hozzá!

— Úr vagyok én anélkül is! Minek a' nekem? Hát te mit csinálnál vele?

— Hiszen csak tréfáltam Palkó! Cselédek biz' azok, akárki mit mond!

Hüke bort töltött. Kocintottak, ittak és szó nélkül letették a poharakat.

Négy óra felé járt az idő és már sötétedni kezdett. A két jó barát elhallgatott. Erősen füstöltek mind a ketten. A pinczér megint csattogtatni kezdte a kályha ajtaját, közbe hozott két üveg bort, kiment meg bejött, megigazította az órát és leült a kályha mellé melegedni.

Csekmez föl és alá járt, dudorászott, majd nyujtózott; hatalmas karjai, mikor kinyújtotta, jóformán fölértek a szobatehetőzetig. Megállott Hüke előtt és kérdezte:

— Hát mit csinálunk?

— Ferblizzünk kettesbe!

— Eh! Az unalmas! Csak foghatnánk valakit harmadiknak. Lencziek bizonyosan ott vesztek valamelyik tanyán! Hogy épen ma nem jön senki!

— Küldjünk Csáp Gabiért!

— Ne bánts szegényt! A multkor is, mikor velünk volt, két hétig sáporogott a felesége!

— Akkor hát gyerünk aludni! A postamester veszekszik, ha veszít, röhög, ha nyer, — utálok. Az

árendás zsidó vásáron van; a pap beteg; a tanítónak meg nincs egy megveszekedett garasa. — Vajon Bazsó Ferkó hazajött-e már?

A pinczér, a nélkül hogy kérdezték volna, közelebb jött az asztalhoz és jelentette:

— Igen is kérem; Bazsó tekintetes úr úgy három óra tájban bement a »Pávához«!

— Majom! Miért nem szóltál hamarább! — förmedt reá Hüke. — Szaladj át, és mondd meg tekintetes Bazsó úrnak, hogy tiszteljük és várjuk!

A pinczér elszaladt.

Csekmez Dani egészen fölvidult; töltött, ivott és mondta:

— Van hát mégis ember a világon! Már azt hittem, hogy mi ketten vagyunk az utolsók! Borzasztó egy délután volt ez!

— Vajjon mit végzett a vármegyén?

— Mit végzett? Hát azt, hogy megteszszük szolgabírónak!

— Nem tudod, mikor árverezik a tanyáját?

— Tán a jövő héten vagy mi!

— Hogy kihuzták alóla a gyékényt! Jó kortes volt — talán csak lesz belőle legalább szolgabíró!

— Ha a vármegye akarja!

— Majd megtudjuk.

— Pedig muszáj lesz neki hivatalt vállalni! Mit csináljon? Szegény Feri! Elég baj az. Én inkább főbe lőném magam!

— Biz' ez gyalogszerre jutott! Akasztófára való hitelezők!

— Ha megigérték neki, meglesz. Tudnál-e te hivaltal kérni Pali?

— Inkább beállanék béresnek! Szegény Feri!

Lihegve jött vissza a pinczér és jelentette, hogy Bazsó tekintetes úr már útban van; hogy egyedül ült és ivott a »Pávánál«, s hogy összeszidta őt, miért nem ment érte hamarább.

Alig hogy a pinczér befejezte mondókáját, belépett Bazsó Feri.

Erős, izmos ember volt; alig fért belé prémes kabátjába. Arcza piros volt a bortól és egészségtől. Hatalmas fejét hátra szegetten hordta, büszkén, mint a ki ereje tudatában kész az egész világgal birokra kelni. Nézése gögös volt; hatalmas üstöke, mint az oroszán sörénye, sűrű rendetlen fürtökben gyűrűdzött. Könnyedén lépett, mintha izmai acél rugók lettek volna. Levágta magát Hüke mellé a pamlagra és csak annyit mondott:

— Itt vagyok! van-e borotok?

— Milyet iszol, Feri?

— Nekem vörös kell! rézvörös! — Feelt Bazsó és elkezdte a mellényét kigombolni.

— Hát széna-e vagy szalma? — kérdezte Csekmez.

— Melegem van; telisden teli vagyok vérrrel. Elszédül az ember ebben a melegben. A vármegyén hogy mit mondtak? Nem mondtak semmit, mégis megértetem. Akármilyen kacskaringós az a sujtás — el tudok én azon menni; azért vagyok magyar, hála istennek! Be meleg van idebenn!

Bazsó végig simította az üstökét és elhallgatott. Mintha üresebb lett volna a szoba, ha nem beszélt. Mélyen rezgő hangja volt, a mely teljességével, lágy hajlékonyságával, úgy tetszett, betölti a szobát. Mit adnának Párisban egy ilyen hangért?

Kioldotta vékony nyakkendőjét és aránytalanul kicsi zsebkendőjével elkezdte arczát törülgetni, s azalatt mondta:

— Miért nem izentetek hamarább értem? Azt hittem, ti is vadászni vagytok Lenczivel, különben már ájtöttem volna előbb. Sokat ittatok-e?

— Alig három üveggel. Nem dohos ez a bor, Feri? Nekem úgy tetszik, mintha hordószaga volna! — mondta Hüke.

Bazsó a két ujjá közé vette a poharat és hosszan nézte, szorgolatta.

— Nem a! Jó. A becsületes emberek egészségére.

— Veszsen meg a vármegyéd! — mondta Hüke és fenéig kiitta a borát.

— Ne bánts szegényt! — válaszolt Bazsó vonatva. — Hadd éljen ő is az istennek egyéb bogarai között. Miattam, akár földözze fel a léghajót. Velem ne politizáljon még a kínai császár sem, mert még az sem született akkorának, hogy csak úgy se' hideg, se' meleg! Elpusztultam. Elpusztulunk. Hát aztán? Ez volt a Bazsók sorsa. Kerék föl, kerék alá. Ez lesz mindenki sorsa. A pusztai homokot elhordja a szél: — valamikor el fog pusztulni az egész világ. Furcsa volna, ha egy Bazsó még azután is bolyongna a mindenségben. Tudom, hogy a milyen bolond a nemzetségem, az a bolygó Bazsó is azt ordítaná a nagy semmibe: Éljen a haza! Hogy röhögnének azok a fölséges csillagok! Ő persze dühbe jönne, szemén köpné azt, a melyik legközelebb esnék hozzá — s aztán lenne egy dicső, mennyei skandalum!

Mind a három elkezdett kacagni, hogy szinte rengett belé a korcsma.

— Micsoda isteni egy ötlet ez, te! Hogy is volt? Nyakon vágná a csillagot? — szolt Hüke és megölelte Bazsót.

— De már erre iszunk egyet! — vélekedett Csekmez. — Annak a tizezer esztendő múlva születendő Bazsónak az egészségére, a ki meg fogja rugdálni a csillagokat!

— Nem telik abba tizezer esztendő, te! — szolt Hüke és egy gombolyag füstöt lökött ki a szájából.

— Hát mennyi?

— Ki tudná! Egynehány! De azért igyunk az utolsó magyar egészségére!

Koccintottak, ittak. Csekmez körülnézett s aztán odakiáltott a pinczérnek:

— Kártyát!

— Nem játszom addig, a míg Feri el nem mondja, mit végzett a vármegyén!

— No hogy volt hát?

Bazsó neki könyökölt az asztalnak és beszélni kezdett:

— A választás előtt emlegettek előttem holmi hivatalokat; földköstölési komédiát, Tisza-szabályozást, belvíz-levezetést, meg a jó isten tudja micsoda aranybányákat még! Ezek mostanában többször eszembe jutottak. Tegnap reggel aztán bementem a főispánhoz az alsó-járású szolgabíróság végett.

A hideg veríték gyöngyözött ki a homlokomon, mikor fölmentem a vármegyeház lépcsőjén. Megütötte az orromat a vármegye szaga. Nehéz, dohos levegő van ott az irodákban; mintha az eltemetett igazság rothadna bennük. A rengeteg telefirkált papiros bűze az. Mindegy. Mi közöm hozzá? A lábaim, mintha masina-lábak lettek volna, vittek egyenesen föl, akármit gondolt az eszem. Mit takargassam a dolgot? Én bizony szégyeltem magam.

Nyitva állott a nagy terem ajtaja, mert, a mint Csáp Jankó mondta, valami bálra készülnek odabent. Benéztem a terembe. Hiába! Fényes egy terem az még mindig! nem tudnak olyat manap már építeni!

A folyosón találkoztam Csáp Jankóval. Szegény gyerek! Ő most a főispáni titkár. Halovány lett, megkopaszodott és akkora mancsétákat visel, hogy alig látszik ki belőlük a keze feje. A kis ujján meg megnövesztette a körmét, azt hinné az ember: sasköröm. Ki is nevettem érte, de ő meg azt mondta rá, a főjegyző is ilyen kör-

möt visel; ez a divat, s hogy nálunk sokan nem tudják, mi az elegáns! No jó. Belenyugodtam.

— Lehet-e beszélni az öreggel? — kérdeztem Csáp Jankót.

— Miféle öreggel? — kérdi Jankó.

— Hát a főispánnal! — mondtam.

— Ő méltóságával? Mi járatban vagy! Meg kell neki mondanom. A gróf ur ezt így kívánja.

Restelni kezdtem ezt a vallatást.

— No hát — mondom — szolgabíró szeretnék lenni az alsó-járásban.

— Vagy úgy! Várj, bejelentelek.

Jankó kivette a szekrényben lógó fekete kabátját, behívta a hajdút, az ráadta, megkefélte és kinyitotta előtte az ajtót.

Jankó olyan büszkén lépegetett, akár egy kakas. Kis hujja volt, hogy elnevettem magam, de vigyáztam.

Pár percz múlva jön vissza Jankó és mondja:

— Ő méltósága, a gróf ur, azt mondta, hogy jól van, várj, majd hivat.

— Hát mit csinál most?

— Ujságot olvas. A lapok minduntalan rámásznak, tudod, hát elolvassa valamennyit. Hiába! Várnod kell.

— Meddig?

— Ki tudja!

— Rágyujtok addig is. Van-e heverő pipád?

— Az istenért, rá ne gyujts! A gróf ur megérzi rajtad a dohányszagot s aztán kikerget. Rettentőn finnyás orra van ám ő méltóságának. Ki nem állhatja a dohányszagot. Hányszor lerakott engem! A hivatalban nem is szoktam színi!

— No jó! — mondtam.

— Ne, itt van ujság, olvas! Ez a mi lapunk! mi tartjuk benne a lelket!

Átolvastam a K—i Közlönyt elejétől végig. Fölkavarodott bennem az epe, mikor azt a sok talpnyalást, alávaló hizelgést nyomtatva láttam. A »szent haza« legalább huszszor volt emlegetve benne, és Dönögi szerkesztő uram kisütötte az előfizetési fölhívásában, hogy azok, a kik előfizetnek a lapjára, hazafiui kötelességüket rójják le a magyar kultúra iránt. Buta is, szemtelen is ez a Dönögi!

— Én is munkatársra vagyok e lapnak! — dicsekedett Jankó. — A báli tudósításokat én írom — meg ha van színházunk, kritikát is írok ám!

— Az isten éltesen benneteket! Kimegyek egyet járni a folyosóra! — mondtam Jankónak.

Kimentem. Végig jártam nehányszor a folyosót. Bementem aztán Jankóhoz, meg kijöttem. Elmúlt egy félóra. Elmúlt a másik félóra. Unalmamban és mérgemben a mutatókönyvek évszámait olvastam. Megint kimentem. Kezdtem restelni ezt a dolgot. Sértett ez a bánásmód. Mit várat? Tudja, miért jöttem; hát mit akar? Türtém még egy darabig. Bementem a nagy terembe az arczképeket nézni. Jól esett látnom azokat a régi becsületes, nyílt arczokat. Elszorult a szívem, mikor Bazsó Ignác ősapám elé kerültem. Ő volt a megye legeslegelső alispánja. Fésűs kontyot viselt az öreg; finom kezében tartja a királyi dekretumot, mely a megyei privilegiumokat biztosítja. Ezzel a kezdettel nekem most már kis királylány kellett volna lennem. Micsoda ép, egészséges emberek lehettek azok! Nagy uradalom; egy határ izmos gyerek! Bazsó Ignácznak kilencz fia volt! Összesikorgattam a fogaimat és szaladtam ki.

Vártam még vagy egy félórát. Fölforrat bennem a méreg. Hát nem leszek szolgabíró! Vigye el az ördög az egész vármegyét. Hát a madarak hogy élnek meg? A szégyen, a düh összekavarodott bennem. Hát ki vagyok én tulajdonképen? Van-e az ur istennek olyan fia, a ki

Velem paczkázhatik? Kell is nekem a ti aranybányátok; úgy is csak ólmot szednék én ki belőle.

Hanem vettem azért elégtételt.

Hallgassátok csak.

Jön a hajdu és jelenti, hogy bemehetek és kezdi rólam leszedni a téli gunyámat.

— Mondd meg főispánodnak, hogy itt vagyok, de nem akarom látni. Süsse meg a szolgabíróságát! De megmondod ám neki!

— Igen is, tekintetes uram, megmondom! — felelt nekem a hajdu.

— Öt forintot nyomtam a markába — bizonyosan megmondta neki.

Szegény Jankó egészen belesápadt.

— Hát megbolondultál, Ferkó? — mondja ő.

— Nem én! — feleltem neki — de nem akarok szolgabíró lenni; nem tudom bevenni a komédiátokat! Adj isten, Jankó! — Ez volt az egész!

— Jól tetted! Helyes! Én is így tettem volna! — mondta Hüke és karját Bazsó nyaka köré fűzte. — Még nem lepett el egészen a penész, látom!

— Nem penész az hé, a mi bennünket ellep! — mondta Csekmez Dani hangon.

— Hát mi?

— Nemes rozsa! Hol az a kártya?

— Ki oszt? — kérdezte Bazsó. — Nemes rozsa! Igazad van Dani! — tette utána hálkán.

Besötétedett. Odakint hatalmasan esett a hó. Vidám poharazás között folyt a játék. A vas kályha egészen neki vörösödött az erős tüzelés miatt.

A cigányok egyenkint lopóztak be a korcsmába és a kályhánál melengették föl megdermedt ujjukat, némelyik még toporzékolt is. Kis vártatva aztán megszólalt a muzsika. Egyik szilaj nóta követte a másikat. A vendégek kártyáztak és mulattak egyszerre. Ezt csak magyar ember tudja megtenni.

Bazsó Feri vesztett. Osztás közben édes, lány hangjával beleénekel a muzsikába:

»A leányka nem szól semmit, csak irul-pirul . . .
Két nagy fülét hegyezi az . . . iczi-piczi nyul!«

A távolból.

Én népem! bő kehelyből ki itattad
Velem keservek edző italát,
Mely a költőt már hunytakor a napnak,
Sír szélén új hévvel hatotta át.
Ki nekem a gondok saruját adtad,
Bujdosás botját, inség batyuját,
Elszánást, vívni küzdelmes tusán:
Köszöntlek im a távolból, hazám.

Ibsen.

Ha rut az asszony, visszatetszik; ha szép, másoknak tetszik; ha gazdag, akkor te vagy hozzá szegény; ha szegény, eltartása — gond; ha okos, uralkodni vágyik és ha buta, engedelmeskedni képtelen.

Hippel.

Mi van egy-egy kicsi dalba'.
Hogy oly nagyon kapnak rajta;
Mi van benne, mond meg, kérlek!?

Van abban: lány csengés, bongás,
Enyhe dallam, — összehangzás
És egy örök, egész lélek!

Ebner-Földtváry.

Örök éjszaka.

Ira: LIPCSEY ADÁM.

Nem egyszerre jött az. Valamikor látott
Verőfényben fürdő, mosolygó világot,
Fesledező hajnalt, remegő hókeblet,
Hogy a rózsza kelyhén harmatsöppje rezgett,
Bársony billikomot, hol fogan az illat,
Végtelen tűz ösvényt, mit befut a csillag,
Mesés világokat, melyek ott fenn égnek:
Bűbájos csodáit a nagy mindenségnek.

Fénytől ittasodott szeme-bogarára
Valami fény szállott, könnyű, semmi pára;
Pók szőtte homály csak, vékony, lenge fátyol,
Érni se kell hozzá, szétfoszlik magától.
De a nap megsápad, nehezedik árnya,
Úgy tetszik, örökké fellegek közt járna.
Megdöbben az ifjú, délczeg, erős férfi,
Ismerős ösvényit botorkázva véti.

Beköszönt a komor, vigasztalan inség,
Nap nap után veszi szeme egy-egy kincsét
Legelő a távol kékellő hegyormok
Tündérpalotája szürke ködbe onlott,
Tarka selyemrétek, déliverős lankák
Erőtlen pilláit meg sem is mozzantják,
Kitárt ablakain, mely zsongva betéved,
Idegen, nem övé az a lázas élet.

Ó, az keserves volt, lemondani róla,
Mintha szivők együtt sose dobbant volna,
Kegyetlen balsorsnak legiszonyúbb átka:
A kettétört gyűrű, eltaszított mátká.
Volt ereje hozzá, bár mikor megtette,
Sötét elszánástól vonaglott a lelke:
— Örök éjszakában míg magam holyongok,
Hadd legyen ő mással viruló, szép, boldog!

Örömtelen élet bús nyügét unottan
Hurcolja azóta. Vére sose lobban.
Agyában, úgy tetszik, megfagytak az eszmék,
Mellében a szivet hiába keresnek.
Fásult lemondástól elborult kedélylyel,
Sötétben imbolyog, mint maga az éjjel.
Hajnali reménység őt nem csalogatja,
Tudja, sohasem lesz néki virradatja.

Valamikor később, hogy az évek múltak,
Sötét haja közé fehér szálak hulltak,
Tétova lépése egyszer odavitte,
Hol az élet vidám zaja kábít szinte.
Kavicsos ösvényin napsugaras kertnek
Futosva cziczázott sok aranyos gyermek.
Cseng-bong kaczagásuk ezüst csöngetyűje,
A vak ember lelke összerezzen tőle.

Valami unszolta kicsi pihenőre,
Gyermeteg vágyódás, akaratlan, dőre.
Mikor az édes, lány zene körülfonja,
Pillanatra sejtí, ha az övé volna!
Jegét olvaszt szívéen az édes, a drága,
Enyhül merev, üres világtalansága.
Kutató keze hogy a kis főt meglelte,
Elapadt szem helyett lát epedő lelke.

Ismerős fogású, csigás arany fűrtök,
Remegőn ah köztük keze annyit fürdött.
Keblében irigy bú a gyönyörrel harczol,
Tapogatván újja párnás, üde arczon.
Megersimul a gyermek, feledi játékát,
Az ugrós kifutót, katonásdi metát.
Búzavirág szeme aggyva, sejtve nézi,
A komor ember hogy dúczolja, becézi.

*

Szelid gügyögéssel játszva ápolgatja,
Anyja hasonmását keresgélve rajta.
S mit kibeszélni nem bir darabos szóval,
Szívéből szakadón elmondja egy sóhaj:
— Kicsi menyországom, eleven üdvösség,
Ajakid nevemben jó anyád' köszöntsék;
Jól sejtí a vérem, szemem bár nem láthat,
Te vagy a bimbója ama szép rózsának.

*

Még ezer ábrándos hőbortot beszélne,
Ámde harangszó, száll esthajnali szélbe:
A katonabanda csörömpölve harsog,
Ugri gyereksereg kíséri a »marsot.«
Sietőn felé jön egy deli, szép asszony,
— Vizsga szeme, kell, hogy valakit kutasson. —
S hogy alig pár lépés vagyion immár közte,
Hizelkedőn híjja: — Kicsi fiam jöszte!

*

Ez a hang! Dallamos, édes, lágy zenéje
Zöngésén megéled az arany múlt kéje.
Gyöngéd susogása, elhaló bűgása,
Bár halna meg mindjárt, csak egy perczre lássa!
Szíve minden vére az agyára tolúl,
Ajka lázas szókat rebeg hangtalanúl.
Anyja mellé szökken öléből a gyermek.
— Köszönj fiacskám a nyájás idegennek!

A mit mindennap látni.

Elbeszélés.

Irta: DUMAS FILS.

I.

Nem mindennap látni becsületes kereskedőt, hűséges asszonyt, hozzáférhetetlen minisztert, igazságos kormányt, tisztelettudó fiút, józan angolt, megvesztegethetetlen újságot, jól készített beefsteak-et és friss tojásból csinált rántottát.

De vannak dolgok, a miket mindennap látni.

Igy mindennap látni asszonyt, a ki megcsalja a férjét, férjet, a ki megcsalja a feleségét, értelmes embert, a ki szerelmes egy ostoba teremtsbe, kutyákat, melyek boldogabbak, mint akárhány ember, s embereket, a kik butábbak, mint akárhány kutya.

S van egy dolog, a mit föltétlen bizonyossággal látni mindennap; ez az, a mit együtt fogunk látni.

A múlt év valamelyik estjén vagy meglehet ez év valamelyik estjén, mert hisz a mit elbeszélünk, minden este megtörténik, egy huszonhét-huszonnyolcz éves fiatal ember sétált a boulevardon, a Helder-utcától a Grange-Batelière utcáig és vissza.

Ez az ember úgy volt öltözve, mint egy olyan valaki, a kinek van tizenkét vagy tizenötezer frank évi jövedelme, s a kinek egy szép augusztusi este nincs egyéb dolga, mint hogy sétáljon.

Az arcza érdekes, de főkép igen szomorú volt.

Egyik kezében botját, másik kezében szivarát tartva járt fel s alá; a szivart csak néha-néha vette szájához,

mintha nem akarna egyebet vele, mint hogy el né aludjék.

Egyedül volt.

Láthatólag cél nélkül bolyongott, mert koronkint meg-megállt egy-egy képkereskedő vagy ékszerész kirakata előtt, néhány pillanatig nézegette az ékszereket vagy a vásznakat, s aztán folytatta sétáját.

Hiába kérdezték volna tőle, hogy mit látott. Csak nézett, de nem látott. Az a kirakat csak ürügy volt neki, hogy egy-egy pillanatra megállapodjék, s hogy a járkálás egyhanguságát valami mással cserélje fel. De azt, hogy unalmát elűzhesse, ezzel távolról sem sikerült elérnie; s ha három perczczel azután, hogy állomást tartott, valaki azt mondja neki, hogy az imént képeket tartott vagy ékszereket nézett, nagyon meg lett volna lepetve.

Szóval, sétált, mint a ki nagyon unatkozik s nem tud mit csinálni.

Ha a nevét akarják tudni: adják neki azt a nevet a mely önöknek a legjobban tetszik. Mindegy, akár Henrinak, akár Julesnek, akár Edouardnak hívják. Tetszik önöknek ez a név: Edouard? Legyen hát Edouard.

Emberünket tehát Edouardnak hívták.

Még egyszer megjegyezzük, hogy olyan történetet beszélünk el, melynek megvan az a kettős érdeme, hogy igaz volt akkor, a mikor megtörtént, s igaz mindennap, tegnap úgy mint ma, ma úgy mint holnap.

Mikor az olvasó már ismerni fogja, abban a szerencsés helyzetben lesz, hogy elmondhatja a napnak vagy az éjszakának bármelyik pillanatában:

— Ebben a pillanatban az a történet, melyet olvastam, megint megtörténik valahol.

Elmondhatja, ha t. i. azzal szokott mulatni, hogy ilyeneket mondogat magában.

Edouard tehát minden cél, szükség vagy gyönyörűség nélkül sétálgatott.

Ötször vagy hatszor fordulhatott meg a Helder-utca és a Grange-Batelière utca között, midőn ismét megállapodott és megnézte az óráját.

Nyolcz óra volt.

Edouard, hogy valami változatosság is legyen a szórakozásában, az egyik kávéház előtt leült egy székre, ama sok mindenféle ember közé, a kik kiülnek nyáron a párisi kávéházak elé, s a kik két eleven sövényt alkotnak, olyan két sövényt, a melyek közt dologtalan sétálók árja hullámszik le és fel.

Mikor leült, egy másik széket vett maga elé, rátámaszkodott, lóbárgatta magát és tovább szivarozott.

Időnkint egy-egy ismerőse haladt el mellette, a kik intettek neki a kezükkel, vagy kalap-levéve üdvözölték, már a szerint, a milyen viszonyban volt az illető sétálóval. Aztán tovább himbálta magát.

Edouard életéből, a mint látják, hiányzottak az emóciók, legalább a külső emóciók, mert ha jobban megfigyelik, látva, hogy mennyire el volt mélyedve Edouard a gondolataiba, bizonyára észreveszik, hogy ebben a kialudt mécseshez hasonló valamiben, melyet unatkozó embernek szokás nevezni, még mindig pisláskolt valami.

La Fontaine azt mondja, hogy nincs olyan gyáva ember, aki ne találna magánál gyávábbat. Így van ez az unatkozó emberekkel is; mindig találunk valakit, a ki még jobban unatkozik, mint ők.

S Edouard talán csak azt várta, hogy egy ilyen emberrel találkozzék.

Ha igen, akkor nem csalódott meg a várakozásában. Mert úgy egy fél-óra multán egyik barátja, a ki egyedül sétálgatott a boulevardon, oda ment hozzá s kezét nyújtott neki.

— Hogy vagy? — kérdezte az ujon érkezett.

— Jól. Hát te?

— Én is.

Rendesen így kezdődik minden társalgás. S a mi embereink nem voltak azok, a kik másképp kezdték volna.

Mert ne tessék hinni, hogy valami kivételes emberről van szó. Edouard a tuczat emberek közé tartozott; s a mi a barátját illéti, abban sem volt semmi nevezetes. Nevezzük ezt az urat Jules-nak, ha onok is úgy akarják.

— Mit csinálsz itt? — kérdezte Jules.

— Szivarozom. Hát te?

— Én, én sétálok. Nem sétálsz velem?

— Ül le inkább.

— Nem én. Jobban szeretek járkálni.

— Méssz valahová?

— Nem. Semmi célom. Mit csinálsz ma este?

— Semmit, a mint látod.

— És ő nagysága? Hol van?

— Otthon.

— Még mindig együtt vagytok?

— Még mindig.

Mindezt közömbös hangon mondták, mely elárulta, hogy annak, a mit beszéltek, nem tulajdonítanak semmi jelentőséget.

Jules elővette az óráját.

— Három-negyed kilencz — szólt — magadra hagylak.

— De hát hová méssz?

— Benézek egy perczre a czirkuszba. Mit csináljak?

— Várj, akkor hát én is veled megyek.

Jules kinyitotta egy ott állomásozó kocszi ajtaját, s felköltötte a kocsist, a ki a bakon aludt.

— Hé, a czirkuszba, de gyorsan.

A kocszi végtére megindult.

A két ember egykedvűen szítta a szivarját; nem szóltak egy szót sem.

— Mi az ördög bujt ma te beléd? — szólalt meg

Jules pillanatnyi hallgatás után. — Ugy látszik, rettentőn unatkozol.

— Eltaláltad, nagyon unatkozom.

— És ugyan miért?

— Mert unatkozom. Ha tudnám, mért unatkozom, egy óra múlva nem unatkoznám.

— Szerelmes vagy?

— Nem én.

— E szerint házi perpatvar?

— Az hát!

— Mért nem szakítasz vele?

— Mintha az olyan könnyű volna?

— Ha én neked volnék!

— Ah, teringettél! Az ember mindig azt mondja: «ha én neked volnék!», s ha magunk vagyunk a páczban, nem tudunk mit csinálni. Szeretném látni, mit csinálnál, ha a helyemben volnál! oh, én már magam is mondtam egy pár embernek: «Ha én neked volnék!» és ma

— Eh, az ember szépen kereket old.

— Az ám, ha lehet.

— És ugyan, mi tart vissza?

— Tudom is én! Azok a fonalak, melyek lenyűgöznek bennünket, láthatatlanok előttünk. Az ember tovább akar állni, érezzük, hogy tovább kell állnunk, az ész, a tapasztalás, összeköttetéseink, minden azt kívánja. Nem szeretjük többé a kedvesünket, s azért még sem állunk tovább. Miért nem? Kérdezd másoktól; a mi engem illet, én nem tudom.

— Mióta élsz vele?

— Három éve.

— S még mindig szeret?

— Azt mondja, igen.

— Hát te?

— Oh, én már nem szeretem.

— S különben semmi kifogásod ellene?

— Semmi.

— Soha se csalt meg?

— Soha.

— Bizonyos vagy benne?

— Persze hogy bizonyos vagyok.

Mert ebben mindig bizonyosak a férfiak. Még ha csúnyák is, még ha öregek is, még ha meg is csalják őket, főképp, ha megcsalják őket.

Ezt nem azért mondom, mintha gyanusítani akarnám Edouard kedvesét. Három esztendő óta szó se férhetett az erényéhez. Hűséges volt-e, vagy sem, ezt persze senki se tudta volna megmondani; de annyi bizonyos, hogy szó se volt az ellenkezőről.

— Hát ő? Észreveszi, hogy ez az élet téged már untat? — folytatta Jules.

— Vak volna, ha nem látná.

— S mit szól hozzá?

— Sír.

— Szép életed lehet!

— Ne is beszélj erről; hidd el, vannak pillanataim, mikor kedvem volna beleugrani a Szajnába, vagy főbe lőni magamat. Becsületszavaimra. Ah, kedves barátom, fogadd meg a tanácsomat, soha se lakjál együtt a szeretőddel.

— Mondd neki, hogy el kell utaznod.

— Nem hinné el, hiába mondanám. Tudja, hogy semmi dolgom Párison kívül. Jobban ismeri az életviszonyaimat, mint én magam.

— Tudod mit? Csald meg!

— Már megtettem.

— S megtudta?

— Meg hát.

— Mit szolt hozzá?

— Eleinte szccznákat csinált, aztán nem szólt többé semmit; de annyit sirt, hogy megesett rajta a szívem, s most már nem csalom meg.

— Akkor hát még mindig szereted?

— Nem, nem szeretem többé; de, végre is, nincs jogom fájdalmat okozni ennek az asszonynak, a ki soha semmit se vétett ellenem. Mit gondolsz, mi lesz belőle, ha a faképnél hagyom?

— Más szeretőt keres.

— Soha. Nem ismered te ezt a különös teremést. Kitelnek tőle, hogy beléhalna, hogy ha elhagynám.

— Hadd el. Nincs az az asszony; a ki belehalna ebbe!

— Tudom én, hogy mit beszélek. Egy szép nap, hefefáradva az örökös féltékenységi szccznákba, tudom én, mit mondok. Egy nap, elcsigázva ezektől a féltékenységi jelenetektől, elgyötörve ettől a koromhoz és jellemhez nem illő élettől, ott hagytam. Szobát vettem egy fogadóban. Tél volt. És egész éjjel ott kuczorgott dideregre az ajtó küszöbén, és másnap folytatta. Harmadnapra ágyba döntötte a láz és a szoros értelmeben haldoklott. Hát ott hagyhattam volna ezt a szegény teremést ebben az állapotban?

— Visszatértél tehát?

— Igen.

— Meggyógyult?

— Mindenesetre.

— Bizonyynal meggyógyult volna nálad nélkül is. Élni kellett volna az alkalommal és kereket oldani, és ma szabad volnál. Valld meg, hogy még mindig szereted, vagy inkább, hogy nem tudsz belenyugodni, hogy más szeretője legyen, nem azért, mert lehetetlen, hanem mert érzed, hogy fájdalmat okozna, ha másnak mondaná, a mit

három éven át neked mondott, s a miről azt hiszed, hogy kivüled soha senkinek sem mondhatja.

Edouard egy szóval se felelt.

— Oly igaz ez, folytatta Jules, hogy a mikor, a helyett, hogy meggyőződve lennél, hogy jajgat a távolléteden és sirva vár rád, azt hinnéd, hogy valamelyik barátoddal kaczerkodik, abban a pillanatban vissza fordulnál és haza sietnél. A férfiak, édesem, csak hiúsággal vannak eltelve, s ha az asszonyok jól megértenék ezt az elvet, a helyett, hogy jeleneteket csinálnak a férfinak, a ki őket el akarja hagyni, hogy visszatartsák, nem kellene egyebet tenniök, mint ráhagyni és készeknek lenniök betölteni a helyét akár még távozta előtt is. Szerencsénkre, nem mind tudják ezt. Ki volt Anaisnak előtted a kedvese?

— Honnan tudnám.

— Kétségtelenül tudod, mert az volt a kedvese, a kinél megösmerted. Egy kis barna, ej no, nem jut az eszembe a neve, gróf gróf végre is a neve nem határoz. Tehát, édes barátom, mikor a gróf el akarta hagyni, ő száz fogáshoz nyult; a nyomában volt mindenütt, felpofozta az új szeretőjét, le akarta vitriolozni annak a szegény fiúnak az ábrázatát, megmérgezte magát s mit tudom én, még mit, de a gróf jól tartotta magát, ott hagyta, s ő elfogadott téged s ma kész veled szemben megtenni ugyanazt, a mit megtett a gróffal szemben. Te elég jámbor vagy, hogy presszionáltasd magad.

Akár, mert a mit Jules mondott, igaz volt, s Edouard nem tudott rá mit felelni, akár mert -- a mi valószínűbb -- kellemetlenül érintették azok az emlékek, melyeket barátja földidézett, Edouard egy betűt sem válaszolt.

Jules megijedt, hogy tulságos messze ment s hogy hirtelen megfordítsa a társalgást, rákiáltott a kocsisra:

— Hé, kocsis, hajtsunk gyorsabban, maga nem mozog, jó ember.

Az alkalmatosság neki lódult egy kissé s néhány percz múlva megállt a czirkusz előtt, a nélkül, hogy a két barát szót váltott volna amaz utolsó szavak óta, melyekről beszámoltunk.

Jegyet váltottak és beléptek.

A czirkusz tele volt.

Edouard és Jules állva maradt amaz oldalfalnál, a hol a lovak bejárnak s a hol rendszerint azok lézengnek, a kik feltűnni vélnek trécselve a lovárnőkkel s bókákat szórva nekik, mikor azok bejönnek a czirkuszba vagy távoznak onnan.

Az előadás a vége felé járt.

Edouard nem szólt semmit. Elnézte, érdeklődés nélkül, mit művelnek és a nádpálczájával játszott.

Jules az asszonyokat szemüvegezte.

— Mulattat ez téged? Kérdé Edouard Julestől, egy negyed órával rá, hogy beléptek.

— Nem, nem is jövök ide másért, csakhogy találjak, a kivel vacsorálhatok.

— Tehát én megyek.

-- Te nem akarsz vacsorálni?

— Nem. Haza megyek.

— Félsz, hogy kikapsz?

— Nem, de nem akarok vacsorálni.

— Várj legalább az előadás végéig.

— Edouard a könyökére támaszkodott és várt.

Öt percz múlva Jules megszólalt:

— Hallod, Edouard?

— Mit?

— Látod azt a két asszonykát, amoda ni?

— Hol?

— A második sorban. Az egyiken szalmakalap van, a másikon crêpe-kalap. Egy kék mantelet, meg egy szürke mantelet. Látod?

— Látom.

— Ha akarod, menjünk velök vacsorálni.

— Ösmered őket?

— Nagyon.

— Csinosak?

— Igen. Jere, szóljunk oda hozzájuk.

— Nem, határozottan haza kell mennem.

— Van valami dolgod otthon?

— Igen.

— Tehát menj, Anais nem fog megkorholni.

— Nem azért, hanem komolyan szükséges, hogy korán haza menjek.

— Isten veled hát, én megyek a szuper felajánlani két barátómnak. De ne neheztejl.

— Miért?

— A mit útközben mondtam.

— Bolond vagy!

A két barát megrázta egymás kezét. Jules ment viszontlátni a két asszonyt, a kik felismerték őt s a szemükkel jelt adtak neki, a mi bizonynyal ezt akarta jelenteni: szóljon már ide hozzánk.

Edouard távozott a czirkuszból és sebesen megindult fel a boulevardon.

A Lafete-utczában lakott.

Eláruljuk az olvasónak, hogy Edouard azzal a szilárd elhatározással ment el hazulról, hogy lehetőleg későn tér haza.

Miért változtatta meg hirtelen a szándékát?

Valóban az térítette vissza, hogy szükséges volt haza mennie?

Nem.

Azonban, ha az olvasó csak egy kissé is ismerője az emberi szívnek, már kitalálta, miért kívánta Edouard annyira viszontlátni Anaist, sokkal hamarabb, mint elmenetelekor tervezte.

S ha nincs ez a rengeteg tudása, olvassa el a következő fejezetet, meg fogja tudni, mit tartson ama hirtelen elhatározásról, mely hősrünkben támadt.

II.

Íme, egy tanulmányt fogunk tenni azon a láthatatlan részletekről, a minek a neve emberi szív.

Mindenki meg fogja érteni az igazságát, a mit leirunk; de száz ember közül, ha tiz van hivatva teljes szerepet játszani ebben a régi és mindig új történetben, a mely, mint a világ, minden reggel újra kezdődik.

Mire gondolt Edouard hazamenőben? Maga se tudta. A mit gondolva, hogy hazaérve mondani és tenni fog, azt képtelen lett volna mondani, és e közben gyorsabban haladt, mintha a legfontosabb ügy hívta volna.

Vége megérkezett.

— Madame elment hazulról? Kérdé a kapustól.

— Nem, uram.

Edouard fölment három emeletet és csöngetett.

Az előszobában egy félig lecsavart lámpa állott, hogy világítson Edouardnak, ha akkor jön haza, mikor a komorna már lefeküdt.

Edouard fölvette a lámpát, keresztülment az ebédlőn, egy képekkel, virágokkal és kínai csecsebecsékkel tele elegáns salonon és hevesen felnyitotta a háló-szoba ajtaját.

— Ön megijeszt, mondá gyöngö sikoltással egy nő, rákönyökölve az ablak párkányára.

— Nem várt engem? felele Edouard szárazan.

— Nem vártam ilyen korán, barátom.

— Miért nem?

— Mert rendszerint későbbben jár haza.

(Folytatása köv.)

INNEN-ONNAN.

☞ **Utazás Madridba.** Ugy rémlik előttem, hogy van egy bohózatos francia vigjáték, a melynek ez a címe. Ha csalódom, bocsánatot kérek. Valóságos csoda, ha éppen ezzel a címmel még nem irtak bohózatos francia vigjátékot. Még nagyobb az érdemem, ha csakugyan nem irtak. Mert könnyebb egy kazal szénában megtalálni egy gombostűt, mint olyan vigjáték címre bukanni, a melyhez a francziák a vigjátékot még nem irták meg. De itt most ez a cím nem valami kedélyes komédiát fedez. Szennyes, gyalázatos és némely eredményeikben tragikus intriguák végét jelenti ezuttal az utazás Madridba. *Hitrovo*, a bukaresti muszka követ, ki az oláh fővárosból fujta évekig a szikrákat a balkáni löporos hordó felé — elutazik Madridba. Ott is marad. A csár akarja így. Tehát most békesség lesz a Balkánon? Ki merné biztosra venni? Hátha *Hitrovo* most csak úgy tesz, mint a böles gyujtogató, a ki miután a csóvát már beledugta a ház födelébe, nyakra-főre elutazik a gyorsvonattal? Mire a csóva végig ég és a ház lobbót vet, ő már a tizedik stáczió van s ha gyanuba fogják, fényesen igazolja az alibit. Az sem lehetetlen, hogy rövid idő múlva a keleti kérdés a messze nyugaton, Spanyolországban üti majd föl a fejét. Például a pirenei hegyekben föl-föl lázad egy-egy baszk törzs, politikai gyilkosságok történnek szerte az iberiai félszigeten s pártok keletkeznek, melyek kijelentik, hogy az ő hazájuk szabadságának okvetlen szüksége van a kancsukára. Hihetetlen dolgok ezek, de nem lehetetlenek. *Hitrovo* és a muszka diplomácia kiszámíthatlanok. Mert mi a manóért is utaznék *Hitrovo* Madridba?

☞ **A hasonlatosság.** Egy főpinczérből bankárrá, bankárból budapest-balkáni francia újságszerkesztővé avancirozott sik kasztó megugorván, a főkapitányság kiadta a szokásos körözvényt. Ebben a körözött különös ismertető jele gyanánt azt írta be, hogy nagyon hasonlít Milán szerb exkirályhoz. Szegény Milánról már annyi rosszat elmondtak az utóbbi időkben, hogy ez a gyöngédség bizonyára csak hizelgett neki. Ha van még a zsebében néhány heverő Takova-rendjel bizonyára el fogja osztogatni a budapesti rendőrség emberei között, a kik ilyen kedves alkalommal, annyi tapintattal és finomsággal emlékeztek meg róla. A hasonlatosság maga ugyan csak annyiban van, hogy úgy szegény Milán, mint a körözött is kövér emberek s hogy mindkettő szükségesnek vélte honából sietve távozni. Milán azonban egy szép asszonyt elhagyott, a körözött pedig egy szép asszonyt vitt magával ismeretlen útjára. Különös ismertető jele tehát inkább az, hogy nagyban különbözik Milán királytól.

△ **Regény a Rókusban.** Soror Drotina, a ki híven fogadalmához, a betegek és sinlődők ápolásának szentelte ifju életét, a legkedvesebb, legjobb, legcsinosabb és legszeretőbb szívű kis apáca volt az egész karbolszagu Rókusban. A karból megöl minden baczellust, csak a szerelem baczellusait nem. Azokat még a szent fogadalom sem irtja ki. Soror Drotina bizonyára teljes szívvél kész volt arra az erényes önmegtadadásra, mint akármelyik soror, aki elzárva a kolostor falai közé, ártatlan liliumként hervadja végig egész életét. — De könnyebb annak, a kihez nem fér közelébe senki, hogy leszakassza. De soror Drotina egy sereg liliumra vágyó pedrett bajszu férfi között élte ápolásban, virrasztásban nyíló napjait és éjeit. A millió alkalom, az örökös ostrom — és ah, azok a kiirthatatlan baczellusok megtörték az ő erejét. Fiatal volt, nő volt, szeretett — gyöngé volt. A magam részéről jobb szerettem volna, ha valamelyik csinos fiatal orvos nyerte volna meg soror Drotina kezét. De a csinos fiatal orvosok, mint az intelligens emberek rendszeren, tele vannak pietással. Ellenben a természet csiszolatlan fia, az egyszerű ápoló, nem

az egyházi institucziót nézte, hanem csak a nőt. A kis sororból mater lőn. Aki azt hiszi, hogy ez valami rettenetes botrány, hogy ebből az apácák ellen fegyvert lehet kovácsolni, hogy soror Drotinát most már meg kell kövezni, — az megérdemli, hogy életfogytiglan internálják egy trappista kolostorba. Mert ez az egész eset nem jelent többet, mint hogy mindig vannak nők, akik szeretnek, tekintet nélkül a toilettjukra. Van szív a csuha alatt is — és ki tehet erről? és van azért erény is, bár néha-néha csorba esik rajta.

* * *

— **A budapesti „Concordia.”** A bécsi journalistáknak van egy „*Concordia*” nevezetű egyesülete. Olyan valami ez, mint a minék az „*Otthon*”-t álmodják a mi optimista kollégáink. Ha Bécsbe a világ bármelyik részéből vetődik is el egy-egy tollal dolgozó híresség, vagy akár nem is híresség, — szárnyai alá veszi a „*Concordia*” és legalább Bécsben tartózkodása idejére, urrá teszi. Mint a szabadkőművesek az ő vakoló testvérüket, úgy beczézzeti a „*Concordia*” a világ bármelyik részéből Bécsbe tévedt író embert. Bécsben minden írónak akad mindig vezetője, a színházakba mindig akad jegye, mindig akad társaság, a mely befogadja, notabilitás, a ki szóba áll vele — a „*Concordia*” gondoskodik mindenről. Az „*Otthon*” Budapesten még csak csirájában van. Miatta még egyelőre a Budapestre tévedt tintás ember úgy érezheti magát, mint egy »Mädchen auss der Fremde.« Amde addig is itt van *Neugebauer László*. Ez látszólag csak egy ember, tényleg azonban egy institúció. Ő a budapesti „*Concordia*”. A külországi hírességeknek az ő buzgalma folytán nem esik itt semmi baja. Bármilyen mély incognitóban érkezzenek is ide, ő kikéleli jövetelüket s ott fogadja már őket a vonatnál. *Ibsent* Paulay és a nemzeti színház többi emberei a magyar államvasut pályaudvarában várták. Ő az osztrák-magyar vonalon érkezett meg. Seba, ott volt *Neugebauer László* — bizonyára nem véletlenségből — és fogadta őt. Fogadta és nem hagyta el, elkísérte azután is minden banquetterre, el a színházba. Megmutatta neki a főváros minden nevezetességét: a Petőfi szobrot, a Rácz-fürdőt, a villamos vasutat, a vágóhidat, a lánczhidat, a budai alagutat, a városligeti szökőkutat, az Orczi kertet és házat, az „*Élet*” szerkesztőt, Gül Baba sírját — mindent. Mi lett volna *Ibsent* nélküle? Egy közönséges turista. Ő felcsapott ezuttal is, mint mindig, önkéntes „*Concordia*”-nak. És mindent mindig megteszi, valahányszor külföldi író ember keresi fel fővárosunkat s mindent csak a dicsőségért. Neki halálával tartozunk, — ő egy nagy úrtölt be. Ha Milton élne s idejönne, *Neugebauer László* vakvezetőnek csapna fel. Azért átok mindenkire, akinek kifogása van *Neugebauer László* ellen.

* * *

Ω **Románia.** Balszomszédunk, a ki bennünket csak azért zseniroz egy kissé, mert átkozottul közel fekszik hitvesünkhöz, Transylvania asszonyhoz, e héten jubilált. I. Károly román király trónralépésének 25-ik évfordulóját ünnepelték meg a románok. Ha hét nap, hét éjjel minden román a feje tetején állt volna örömben, még azzal se tanusítottak volna akkora hálát, a mekkorával a jeles porosz Hohenzollern herczegnek tartoznak. Ez a derék német 1866-ban álruhában szökött a mi országunkon körösztil — nehogy az ellenséges osztrákok elfogják — a románok közé, hogy féktelen bojárókból és buta parasztokból álló bandáikat egységes nemzetté, sivar területeiket viruló országgá szervezze. Temérdek barbár impertinenciát nyelt el türelmesen. Komoly kötelelőségérzettel plántált a durva román szivekbe európai önértetet, s gyujtott a sötét elmékbe világosságot. Még egy kedves, jóságos és költői tehetséggel megáldott királynét is szerzett nekik. A medveszelidítő oláhok szelidülni kezdtek maguk is Carmen Sylva póetikus mosolyán. Végre a porosz herczeg a kóczos kis dorobonc sereggel kihuzta az otromba nagy muszka sereget abból a véres sárból, melybe az már-már belefuladt Plevnánál. Tehát nagy hadi dicsőséget is szerzett a bojárós, cigányos fiatal országnak. Igaz, hogy a

muszkák megcsalták és meglopták, — de ő mégis csinált Romániából valamit. Jobban mondva ő csinálta Romániát. A románok csaptak is tiszteletre egy kis hühöt, de nem akkorát, a mekkorával például a magyarok szokták lelkesült odaadásukat tanúsítani a képviselőjük iránt, a ki a diétán évekig meg se kukkánván, végre haza megy kerületébe beszámolni.

△ Dr. Ha mindenki doktor, senki se doktor. Németországban mindenki doktor. Mi buzgó német utánzók ma már szintén majdnem mind doktorok vagyunk. A pinczerek, ha egyéb czimünket nem tudják, bizonyosan megtesznek bennünket „doktor urak“-nak. Haném a népünk, az még megbecsüli a doktor czimet. Annak csak az doktor, a ki tud diákul medeczinát fölírni az ő baja felől. Franciaországban összesen sincs annyi juris, politicus és philosophiae doktor, mint Budapesten a Lipótvárosban. Szilágyi miniszter eddig demokrata voltát leginkább azzal bizonyította be, hogy az egyenlőség kedvéért doktortá akarta tenni még azt az egynehány embert is, a ki eddig nem az. A bírósági kézbesítők, kiadók és iktatók kvalifikációja gyanánt már javaslatát is tette a doktori rangot, hogy idővel a hivatalozgákat is megdoktorosítsa. Utóbb azonban meggondolta a dolgot s visszavonta doktorosító javaslatát. Szerencse. Mert a magyar nép a bírósági doktor előtt ép úgy kijöltene a nyelvet s elpanaszolná a derékfáját, mint a hogy a medicinae doktor előtt szokta. S ha a doktor nem tudna orvosságot a bajára, kóklernek nézné az egész juszticiát.

(L.) A jövő zenéje. Mikszáthnak bájos palócz-rajzait versbe öntötte át Inczedy és dalba foglalta Bátor Szidor. A kísérlet elég jól sikerült és a ki látnok, vagy ez esetben tán jobban mondva, hallnok fülekkel van megáldva, annak figyelmét bizonyára erősen megragadja ez érdekes esemény és az lelki füleivel már is hallja a czipészpart üző sarjunemzedéket, mint füttyöli lelkesen utcaszerzte a legkiválóbb novellákat és ötkötetes regényeket. Mert az bizonyos, hogy a jó palóczoknál meg nem reked ez új zeneáramlat. Akár mérget vehetünk rá, hogy esztendők jártával a Dunári helyett tesztem azt, a löcsei fehér asszonyt török kintornakerékbe és ha a cigány azt fogja kérdeni tőled: Mi a nagyságos ur kedvencz nótája s te azt feleled: húzz a mit akarsz, — ő így fog faggatni: Mikszáthtól, Jókaitól vagy Baksaitól parancsol? — Nem bánom, Jókaitól. — Talán a „Lélekidomárt“, vagy „Erdély aranykorát“, vagy inkább a „Köszívü ember fiait?“...

Igy aztán persze könnyen megeshetik majd az is az emberrel, hogy aféle kérdésre mint: ösmered Jókainak „Régi jó táblabirait?“ ilyen választ kap: hogync, akár el is füttyülöm, ha tetszik.

De még itt sem állapodunk meg. Mért ne szednék kótára a jelesebb *birálatokat* is? Kétségkívül ez sem fog elmaradni s néhány év múlva, ha akarod boszantani a Pannoniában a szomszéd asztalnál ülő Váradit, egyszerűen odaszólsz a primáshoz: a „Kecskebánkni fürdő“ kritikáját huzza Keszler Józseftől, s haliban dudorászni kezd a virgoncz szöveget:

*Ez a darab, melynek itt
Tillaárom haj!
Felsorolom vékeit,
Tillaárom haj!
Se nem dráma, se nem vig, —
Se nem szomorú-játék,
Tillaárom haj!*

*Fura premiérje volt
Tillaárom haj!
Kis hijja hogy meg nem holt,
Tillaárom haj! stb.*

* * *

* **Ibsenismus.** Nincs szebb, mint a genie méltó ünneplése. Ibsen genie. Lelkesen ünnepeltük, amért hozzánk is ellátogatott. Helyes dolog volt. Szégyen lett volna meg nem becsülni az ördögös vén norvég patikust, akinek drámai piluláitól és szörpjéitől annyiszor éstünk kínos extázisokba. Ő nem azért keveri csodaszereit, hogy azókkal lecsillapítsa és meggyógyítsa zaklatott és beteg idegeinket, hanem hogy konstatalja beteg voltunkat. Az *ibsenin* hasonlatos a *köchinhoz*, mely utóbbiról „annyi bal-szerencse közt s oly sok vizzály után“ kült, hogy a tüdővész nem gyógyítja ugyan, hanem biztosan megmutatja. Aki ugyanis a köchintől meghal, az kétségkívül tüdővész volt. De ez mind mindegy. A genie — genie. Azt ünnepleni kell. *Ibsen* budapesti ünneplésében nem is eshetik egyéb kifogás alá, csak az, hogy az ünneplők mamorukban valameddig czirógatták az öreg norvég geniet, könyökükkel folyton oldalba ütögették a mi drámairóinkat. Mért nem *ibsenek* ezek is? Mért nincs meg bennük is az ördögösség, mely megmagyarázhatatlan, — tévesen realizmus-nak is nevezgetik — s mely helyesen csakis az „*ibsenismus*“ szóval fejezhető ki? Mért nincs meg? — Mert nincs meg. Nem született velük, ha pedig affektálnak, az igen nevetséges lenni és igen rosszul is állana nekik. Van egy magyar olcsó bölcsesség-melyet azókra szoktak ráczítani, akik elégedetlenek a sorsukkal: „Mért nem született püspöknek?“ Ezt ilyen változatban fordítanám az „*ibsenismus*“ tulzóira és hőbörtosaira: „Mért nem születtek norvégoknak!“ Ez se kevésbbé elmés mondas, mint az övék, midőn zokon veszik a magyar drámairóktól, hogy azok nem születtek Ibseneknek. Különböln lehet, hogy azok, akik magyarokként a felett busulnak, hogy a mi íróink nem Ibsenek, — azok tán norvégokul azt sóhajtóznak: „Mit Ibsen! — Távol délkelet felé van egy szerencsés náczió, — annak fantáziája még nem merült ki, még repül. Mért nem Jókaiak ezek a mi szürke norvég íróink!“

IRODALOM.

Ibsen.

Annyira ünnepeltük Ibsent, hogy némelyeknek szinte rosszul esett. Ugy rémlik előttünk, mintha olvastuk is volna valamely lapban, hogy bár csak a hazai élő nagyokat is így ünnepele. Tényleg nem láttuk az ünneplők közt irodalmi férfaiainknak egy egész rétegét. Jóformán csak s journalizmushoz közelebb álló írók vették Ibsent körül, többnyire fiatal emberek, kik lelkesedéssel és odaadással birták. S a nagy közönség e fiatal emberek után indult a lelkesedett Ibsenért. A színházban tapsoltak neki, a tiszteletére rendezett bankettekre tódultak a vendégek, az utcán, ha meglátták, megálltak az emberek. Valóságos akut Ibsen-láz ütött ki, nem nagyon magas hőfoku láz ugyan, melyből bizonyára hamar ki is fogunk gyógyulni, de a mely mégis gondolkodóba ejti az embert. A legkisebb láz is: az organizmusban lappangó valamely rendellenességre utal. Mit is ünnepele az ősz norvég költőn, kit közönségünk csak két év óta és csak a Nemzeti színház révén, nagyon fogyatékosan ismer? Mi nekünk Ibsen? Egyetértünk-e eszméivel, melyeket alig ismerünk? Vagy személyisége ragadott el bennünket, zárkózott, rideg természete annak az embernek, ki az elvonult életet keresi, semmiféle irodalmi clique-hez nem tartozik, inkább csöndes háborut visel valamennyi ellen, de azt is minden erőszakosság, minden föltűnés nélkül, csak a dráma objektív nyelvén, a retorika fegyverei nélkül? Valljuk meg, a dolog feltűnő. Az embernek kedve jó az egész dolgot kissé »csinálnak« tekinteni. De hát kik »csinálták« volna? Azok, kiknek nevei ez alkalommal fölszínre kerültek, igen kevés befolyással dicsekedhetnek. Inkább őket vitte Ibsen, mint ők Ibsent. Azután az egész

ováció oly egyszerű és spontán volt, annyira a véletlen indította és irányozta, hogy minden egyébnak csak mesterségesnek nem tekinthetjük. Talán igazán egy új irodalmi áramlat adott életjelt magáról, melyet a közönség megsejt, megkiván és fogékonyan készül fogadni? A ki azt hiszi, hogy e kérdéseket azért vetettük föl, hogy meg is feleljünk rájuk, csalódik. Csak különösnek találjuk, hogy az idegen költőt, kinek neve egy-két év óta került nálunk forgalomba, ilyen módon ünnepeltük. Kevés példát tudunk erre. Különben akárhogy és akármért történt, egy kis eseménynyé lett irodalmi életünkben, mely közelebb vitte hozzánk a költőt és műveit. Ezentul sűrűbben fogunk vele találkozni, és az egész ovációt olyan előlegnek nézhetjük, melyet komolyabb érdeklődéssel művei iránt meg fogunk majd fizetni.

A kortársakra gyakorolt hatásának egyik oka bizonyára eredeti, erősen bélyegzett irodalmi egyénisége. Mert veszedelmes módon kezdünk az egész európai irodalomban egymáshoz hasonlítani. Gondolataink, érzéseink, még kifejezésünk módjai is nagyon egymáshoz törődnek s bizonyos egyforma szint öltenek. Különbségek természetesen vannak közöttünk, iskolákra, irányokra oszlunk, de az egyes iskolákon belül nagyon kevés a változatosság és maguk az iskolák is egymáshoz közelednek. A művészet mindinkább finomul, jobban mondva raffináltabbá lesz, mint hajdan Görögországban, a mikor tiz költő is ugyanazt a témát, ugyanazokban a formákban dolgozta föl és a tehetségek különbözőségét csak a legfinomabb részleteken lehetett fölismerni. Csakhogy a művészet rafinementjával nem tart lépést az izlésnek, a közönség fogékonyágának finomodása. Az irodalmi élet modern üzleti szelleme becsempészi a gyári munkát a művészet termékei közé, és amaz nem kevésbé kelendő, mint az utóbbi, sőt talán még kelendőbb, úgy hogy a művészet nagy koncessziókat kénytelen tenni a »gyárnak.« *Ohnet* sikerei nem hátrálnak meg Zoláéi előtt, és ha Zola nem olyan erőszakos egyéniség, bizonyára meg is haladták volna. A germán szellem azonban mindig különködőbb volt, mint a francia vagy a magyar, s Ibsen ennek a szellemnek tipikus képviselője. A kis Norvégiának egy kis városkájában nevelkedett, erős hajlandósággal magába mélyedni, az emberi természet ősi problémáin eltépelődni, és úgy nézni őket, mintha egészen újak volnának, mintha előtte nem nézte volna senki. Ez egyáltalán az eredeti alkotó elme sajátossága, mely ily körülmények között gyorsabban és erősebben fejlődhetett, mint ott, hol az iskola, a szó legtágabb értelmében, elhalmozza és agyonnyomja az eredetiséget. Az iskolától készen kapjuk ítéleteinket, az iskola megszabja érzéseinket, ránk erőszakolja a kész formákat, az iskolától rá nem érünk magunkra eszmélni s azoknak lenni, kik lehetnénk Ibsen szülővárosában, melynek háromezer lakosa van, egy új vallási szekta keletkezett, és Ibsen drámáiban minduntalan találkozunk emberekkel, kik a társadalomnak, a szellemi életnek, az egyén magatartásának új rendjét akarják megteremtteni. Mi reánk, a nagy kulturcentrumokban, ezek a nagy mechanizmusok oly óriási súlylyal nehezedenek! A hol ezren, tizezren, százezren csinálnak egy dolgot, ott az egyén hasztalannak látja a küzdelmet e tömegek ellen. Ott kifejlődik az okosság, a józan ész, mely az erőlködést az elérhető célhoz szabja, a mely lemond oly küzdelmekről, melyeknek foganatja beláthatatlan. Ki meri nálunk megbolygatni azokat a társadalmi intézményeket, melyeknek épületében olyan a milyen menedéket találunk? Tatarozzuk, támogatjuk őket, a míg csak lehet, a míg a tető ránk nem szakad. A kis norvég Skien-ben, Ibsen szülővárosában, szűkebb az emberek szeme határa,

kisebbitett alakban tűnik föl az élet egész rendje, ott a magába zárkózott elmében merészebb eszmék keletkezhetnek ez élet ujjaalkotásáról. Ibsennek majdnem minden drámája Norvégiában játszik, kis városkákban, szűk életviszonyok közt, melyekben a merész originalitás természetesebbnek tetszik, a meglevő ellen való lázadás sikerrel biztatóbbnak. Még most is, midőn már vagy 24 év óta majdnem állandóan külföldön tartózkodik és csak ritkán tér vissza hazájába, egészen a modern élet áramlatába került, még egyetlen egyszer sem dolgozott föl idegen tárgyat, még egyszer sem helyezte cselekvényeinek színhelyét máshová, mint Norvégiába. Legújabb drámájában, Hedda Gablerben, a hős egy könyvet ír az emberiség kulturai fejlődéséről, de Norvégiában írja, az ottani egyetemnek akar tanára lenni. Ibsen drámáinak hatása részben ennek is tulajdonítható, annak a sajátos exotikus tartalomnak, a különös életviszonyok e rajzának, melyek annyira elütnek a mieinktől — S ama merészség, melylyel ez életviszonyokkal szemben reformeszméit hangoztatja, melylyel a társadalmi renddel szemben egyáltalán az egyén jogait, szabadságát hirdeti, kevésbé meghökkentő e környezetben, melyet nem ismerünk, mely ellen a harcot közömbösebben nézzük. Ibsen norvég költő, de nem az, a mit mi patriotikus költőnek mondunk, ideáljai általánosak, céljai kozmopolitikusok, a nagy problémák zaklatják lelkét, melyek kicsiny körben fogamzottak meg benne, de világra szólókká fejlődtek: Mily messze áll mindez a mi irodalmi életünktől, mely a megmerevedett konvencziók körében forog, s vagy nagyon kicsiny dolgokat penget, vagy nagyokat ugyan, de oly halkán, hogy meglátszik, hogy nem a mi lelkünk-ből fakadtak, hogy csak visszhangot adunk a külföldről, leginkább Németországról hallottakra. Ibsen költészetének szellemétől oly nagy szakadás választ el bennünket, hogy szinte csodálatos, hogy egyáltalán megláttuk az embert s nagyon kétséges, hogy tényleg megértettük, hogy csak sejtésünk is van róla, milyen ő valójában. Kinek jut nálunk eszébe, hogy az irodalom egyéb mint multság, hogy az nagy kulturai küzdelmeknek harciosa s harcti organuma! Milyen komolyan veszi Ibsen minden művét! Mindegyik neki egy új mozzanat lelke fejlődésében, eszméi kifejtésében, mindegyiket tettnek tekinti, melylyel hivatását betölti. Nálunk egy új mű legfőlebb egy új mulattató ötlet eredménye s drámáink oly távol állnak a mi életünktől, az emberiség életétől, hogy sem írójuknak, sem a közönségnek nem juthat eszébe, őket igazán komolyan venni.

A mit Ibsen naturalizmusának, realizmusának neveznek — jelszavak, melyektől, noha egészen üresek, nem birunk szabadulni — az szinte természetes folyamánya eszmekörének, tendenciáinak, egész valójának. A kinél a művészet ilyen célok szolgálatában áll, annak szüksége van arra, hogy a kérlelhetetlen igazságot keresse, mind előadása módjában, mind megfigyeléseiben. A kit, vagy a mit üldöz, azt oly erősen kell rajzolni, hogy mindenki ráismerjen; a mit hirdet, azt oly egyszerűen, körülírás és cziczoma nélkül kell kimondania, hogy mindenki megérthesse. Természetesen az az erő is kell hozzá, mely e munka végrehajtására szükséges. Ez az erő megvan Ibsen-ben. Született drámairó. Élesen tud megfigyelni, erősen jellemezni, nagy energiával beszélni. Segítségére van északi temperamentuma, mely nem szereti a szöszaporitást, fukar szavakban, de a legjellemzőbbeket, a legkifejezőbbeket keresi. Ibsen néha tulságokba is esik, szakadozottan beszél, mintegy félszavakkal, melyeket nekünk hallgatónak kell pótolnunk, úgy hogy először bele kell tanulnunk gondolkodásmódjába. De a fődolog

az, hogy az igazságot keresvén, nem általános, elvont alakjában, hanem amint nekünk kell, eleven határozottsággal s részletességgel, közel kell maradnia hozzánk, megfigyeléseinek pontosságával, alakításának valóságosságával, egész frazeológiájával, melyet maga alkotott magának. Gondolkodásának, szellemének eredetisége úgy szülte meg drámaírói eredetiségét. A nagy szociális reformátor hangján beszél drámáiban, a próféta erejével s közvetlenségével. S vannak, kik Zolóhoz hasonlítják, a kinek elve, közömbösen nézni az életet s csak hiven utánozni! Ibsen nem éri be a pusztá másolással, ő mindig gyakorlati célokat tűz ki magának, melyek művének egészen más erkölcsi alapot adnak, mint a minő a naturalistáknak erkölcsi közömbössége, mely itt-ott nihilizmussá lesz. A kik Ibsennek csak ugynevezett naturalizmusát nézik, a kik külsőségeiben gyönyörködnek s azokat utánozzák, legkevésbé értették meg. Hasonlóképp tévednek, a kik majd darvinistának tekintik, mert az átöröklésnek tagadhatatlan s ősidőktől fogva ismert tényét drámai célokra használta föl, majd pesszimistának, mert komor ember, komoly eszmékkel, erkölcsi fölháborodással telve a világ félszégein. Ez az osztályozási s besorozási mania nagyon rávall korunkra s nagyon jó fegyver Ibsen ellen, kinek eredetiségétől kevésbé kell félnünk, ha szerencsésen valamely ismeretes osztályba soroztuk. Csakhogy Ibsen valójában nem tartozik semmiféle ilyen kategóriába. Igaz ember, igaz költő, a maga fogatkozásaival s jeleségeivel. Épp oly joggal, vagy még nagyobb nevezetnők idealistának vagy optimistának, mert hisz az eszmékben, hiszen érettük folyik egész küzdelme és hiszi is, hogy meg lehet őket valósítani, különben minék küzdene érettük. De ha egyéb nem volna, mint valamiféle «ista», akkor nagyon kevés volna, mert az «izmusok» nem adnak az embernek csak külső ruhát, nem adnak lelket, valódi tartalmat, erőt, mely még tévedéseiben s félszégeiben is többet ér, mint a pusztá jó szándék s az iskolai bölcseségnek szolgálai elsajátítása s ismételtetése.

*

A reformátorok ritkán szimpatikus emberek. Erősszakosak, békétlenkedők, nem »kedélyesek«, nem hajlandók kompromittálni s egyedül állva, érdessékké, gorombákká is válnak. Nem tudjuk, miféle ember Ibsen, de olvastuk és láttuk, hogy keveset szól, jóformán alig tud közlökni a külvilággal, csakis magának él, se barátjai, se pajtásai nincsenek, legfőlebb hívei, s tudjuk, hogy az ilyen emberek, kiknek félreértés és szolgálai ragaszkodás alkotja nem kellemes mivoltukat, mit érnek. De egyben Ibsen rendkívül rokonszenves. Élete és irodalmi szereplése a legteljesebb összhangban vannak egymással. Olyan igaz ember, aminő igaz a költészete. Nem hajhászta a dicsőséget, melyet részben egy egészen különös körülménynek tulajdoníthatunk, annak, hogy művei Németországban az olcsó Reklam-kiadásban is megjelentek, a melyben minden műve tíz krajczáron és bizonyára száz meg százezer példányban kelt el. Ez a tény előbb-utóbb kell, hogy revolvacionálja a könyvkereskedést is . . . Egyebet nem tett dicsőségéért. Nem keveredett koteriákba, nem elegyedett az irodalmi élet üzletébe, melynek már megvan egészen jól kifejlett mechanikája. Nem tett semmi koncessziókat a publikumnak, nem tagadta meg eszméit, nem hízelt, nem törődött senkivel, nem hajtotta meg nyakát, de nem is kacérkodott mind e tulajdonságaival, nem tálalta föl minduntalan a közönségnek, mint pl. Schopenhauer, nem kereste a föltűnést, nem járt más ruhában, mint a többi emberek, nem voltak semmiféle extravaganciái, egyszerű ember volt és maradt, ki soha fenhargon nem beszélt az irodalomban sem, csak a maga egyszerű s igaz meggyőződéssel áthatott hangján. Még ellenségei

se tudták a legkisebb foltot se találni irodalmi karak terén . . . Ez teszi az ő komor személyiségét is sympathikussá s ezt érezhették nálunk is, midőn ovációkkal elhalmozták. Nevezetes dolog az a népszerűség, a közszeretet. A kik véresre hajsolták magukat, drágán megfizettek érte, ideig-óráig élvezik ugyan, de ez a megvásárolt szerető az első kínálkozó alkalmat lesi, hogy tovább álljon. Hü marad ahhoz, kit megszeretett, mert nem járt utána, de megérdemelte.

Alexander Bernát.

József főherczeg előszava.

Kalotaszeget és vidékét voltaképen Gyarmathy Zsigáné fedezte fel nekünk s az ő révén tudtuk meg, hogy ott terem a gyönyörű »varrottas«. Ime azt a buzgalmat, melyet ennek a terjesztésére fordított, Kalotaszeg vidéke meghálálta neki, inspirálva őt négy kedves, költői elbeszélés megírására, melyet »A havasok alján« czímmel a *Singer és Wolfner* czég most adott ki egy pompásan kiállított kötetben.

Gyarmathyné azonban nem közönséges eszközökkel dolgozott. Patrónust kerestt, nem a könyvének, a melynek nincs rá szüksége, hanem a havas-aljának, a hol még mindég több a költészet, mint a kenyér. A könyvét tehát *József főherczegnek* ajánlta a következő szép sorokkal:

A ki mindenért, a mi magyar nemzeti ügy, »huszáros tűzzel« lelkesül: Ó cs. és királyi Fensége József főherczeg urnak: a »M. néprajzi társaság« és az »Országos iparegyesület« védnökének, a »Kalotaszegi háziipar« kegyes pártolójának, a magyar írónak hálás hódolata jeléül a kalotaszegi asszony: Gyarmathy Zsigáné, Hory Etelka.

És *József főherczeg* nem roszt patrónus. Előszót irt, mely méltó a könyvhöz, az ügghöz és a nádor fiához. Így hangzik:

Magyar hazánkban a természet vadregényesség kincsével gazdagon földszített délkeleti határai felé, a havasok alján, terjed egy kis, de alig ismert kis lapály és néhány a hegyek közé nyúló völgyecske, melyek eddig sötét fenyvesek közl egy szorgalmatos és munkáiban kitartó, de szegény népet rejtettek el a haza és a nagy világ szemei elől.

E vidék Kalotaszeg, a nép munkája a ritka szép és díszes varrottas. Élet kellett e vidéknek és nem a sötétség feledékenységé; és íme találkozott is a szegények jótékony védője, a ki sem fáradságot, sem áldozatot nem kimélve: megadta nekik az életet. Fölkarolta ügyességüket, szorgalmukat; munkára buzdítá és bemutatatta műveiket széles körökben és így téve le azon alapkövet, melyen ott a jelen és jövő nemzedékek boldogsága emelkedend. És már is kezd a nagy világ is tudomást venni Kalotaszegről és derék magyar népéről.

Mint a »Magyar országos iparegyesület« védnöke, szent kötelességen Kalotaszeg védnökét nemes célja elérésében csekély erőmmel támogatni és mint a »Magyar néprajzi társaság« védnöke, ezen általa irt munkát melegen ajánlani, annyival inkább, mivel ez az első, mely azon nép életét részletesen ismerteti, melynek virágzóbb jövőjére közös erővel törekedünk.

Püümében, 1891. január hava 30-án.

József főherczeg.

Gróf Andrassy Manó. † Lapunk zártakor veszszük a megrendítő hirt, hogy közéletünk egyik legismertebb alakja, Gróf Andrassy Manó ur meghalt. A boldogultban egy minden ízében eredeti egyéniség veszett el, nem a nagyok közül való, hanem mégis olyan, mely semmiféle általános sablonba bele nem illik. Kitünően tudta magában egyesíteni a grand seigneur a vagyárossal s közmondásossá vált üzleti élelmessége egyetlen foltot nem ejtett gentleman kifogástalanságán. A társas-életben szeretteméltó, a politikában humorizálva duzzogó, azzal a naivsággal, mely közös a gyermekekkel és bölcssekkel, az ő életerőtől duzzadó alakja egyik legnépszerűbb jelensége volt a fővárosnak. Senkinek az észébe se juthatott, hogy e fiatal szellemű s fiatal külsejű ember halálára gondoljon, a ki még pár hét előtt is a képviselőházban oly nagy érdeklődéssel bolygatta meg a primási székhely áthelyezésének kérdését. A végzet azonban kiszámíthatatlan s gyors, s mi ma már csak a veszteséget jegyezhetjük fel.

Nemzeti színház.

(A *megboldogult*. (Feu Toupinel.) Bohózat 3 felvonásban, írta *Alexandre Bisson*. — Első előadása a nemzeti színházban 1891. április 24-én.)

A bohózatnak, melyet pénteken este láttunk a nemzeti színházban, hatalmas alapötlete van. Ennek a kaczagtató bolondságnak olyan ember a hőse, a ki már régen meghalt, de a ki míg élt, olyan nagy hunczfut volt, hogy még a holtá után számtalan galibát csinál, s ezer bajt okoz az örökösének. Toupinel ur minden esetre nevezetes halott; ő a mi bohózatunknak az éltető lelke.

Toupinel ur, míg e siralom völgyét lakta, borkereskedő volt, s rendesen Párisban tartózkodott. Szolid, derék uri ember volt; legalább Párisban annak ismerték. Szolid volt az üzlete, szolid az a szép és fiatal feleség, a ki Párisban a nevét viselte, s ő maga is a megtestesült szoliditás hírében állott. Az az arczkép, mely özvegyének szalonját díszíti, komoly, jólelkű, tekintélyes külsejű urat ábrázol, a kiről messzire kiált a méltóság és a tisztesség. De Toupinel urnak Toulouseban voltak a szőlői; üzleti ügyei gyakran hívták oda, s a hányszor Toupinel ur megérkezett Toulouseba, ott egészen más emberré lett. A méltóságot levetette magáról a vasuti podgyász-teremben, s mint jó kedvű viveur állított be a városba. A vén hunczfut Toulouseban nem annyira az ügyeit rendezte, mint inkább élte a világát. A közelben villát vásárolt, s ebben a Tusculumban idylli napokat élt kedvesével, az ugynevezett «pintyőké»-vel, a kit Toulouseban a feleségének adott ki. Koronkint aztán haza ment Párisba, egy kicsit pihenni, s ott tovább játszott a tekintélyest és a szolidat, ugy hogy szép fiatal felesége soha még csak nem is sejtette, hogy a vén gonosztevő milyen kópéságokat mivel, mikor üzleti dolgaiban utazik. Egy szép nap aztán Toupinel ur meghal. A fiatal özvegy kegyelettel ápolja derék férjének az emlékét, de később megvignasztalódik, s férjhez megy Duperron urhoz. S hasonlóképpen férjhez megy a pintyőke is, a ki Toulouseban mint Toupinel özvegye volt ismeretes, egyik régi kedveséhez: Valorys urhoz. Hogy, hogy nem (a dolog ugyesen meg van magyarázva), ez a két pár egy házba kerül lakni, s meg is ismerkednek egymással, persze a nélkül, hogy egymásnak a nationaléját ismernék. Ebből a bolond szituációból keletkeznek a bohózat végnélküli félreértései.

Duperronnak egy legénykori barátja, Mathieu kapitány, a ki valaha kedvese volt a pintyőkének, haza érkezik Tonkinból, s nem tudván, hogy barátja özvegyet vett el feleségül, ártatlanul elbeszéli, hogy az utcán találkozott egyik hajdani kedvesével, Toupinel ur özvegyével, a kivel Toulouseban valaha nagyokat mulatott. Duperron, a kivel a felesége pia frausból elhitette, hogy ő a boldogult Toupinelt mindig elkísérte Toulouseba (azt akarja, hogy második férje soha se hagyja magára), Duperron tehát azt képzei, hogy ez a bizonyos Toupinelné, a kiről szó van, a toulouse-i pintyőke: az ő felesége. Első félreértés.

Másrészt Duperronné azt hiszi, hogy a második férje is megcsalja, mint megcsalta az első. A boldogult Toupinel kópéságaira ugyanis rájött a hagyatéki leltárból, mely részletesen leírva a kéjlek berendezését, árulójává lesz a halottnak. És mit kell tapasztalnia! Ráakad egy számlára, mely a Duperron nevére van kiállítva, s mely egy sohase látott ékszer árát követeli. Ezt az ékszer még a boldogult Toupinel rendelte a toulouse-i Toupinelné számára; s az ékszerész, a ki tudja, hogy Toupinel özvegyét Duperron vette el, már a Duperron nevére praesentálta a számlát. Duperronné tehát meg van győződve, hogy második férje is bolonddá teszi. Ujabb félreértés.

Duperron, a ki szentül hiszi, de szeretné eltitkolni Mathieu előtt, hogy ő feleségül vette az egykori pintyőkét, minden módon meg akarja akadályozni, hogy Mathieu meglássa a feleségét. (Ebből keletkezik a legbolondabb szcéna.) Mathieu ellenben rá jó, hogy Duperron Toupinel özvegyét vette nőül. Azt képzei tehát, hogy barátja a pintyőkével kelt össze. Harmadik félreértés.

Toupinel igazi özvegye meglátja Valorysnén a számlában leirt ékszer, a miből azt következteti, hogy Valorysné Duperronnak a kedvese. Viszont Duperron megtudja, hogy a toulouse-i Toupinelnének viszonya volt bizonyos Valorys urral; világos tehát előtte, hogy Valorys csak azért költözködött a házba, hogy folytathassa bűnös viszonyát Duperronnéval. Valorysék azt hiszik, hogy Duperronék meg vannak bolondulva. Duperron meg akarja magát bosszulni. Ha Valorys elütötte kezéről a feleségét, hát szemet szemért, fogat fogért! S biztatja Mathieut, hogy csábítsa el Valorysnét. Mathieu, a ki Valorysnét a Duperron nejének tartja, azt hiszi, hogy Duperron a tulajdon nejét ajánlgatja neki, csak azért, hogy ha már neki szárvai vannak, legyenek szárvai Valorysnek, a szeretőnek is! . . . Negyedik, ötödik, tizedik, századik félreértés, melylyel immár a bolondok házának a perspectivája nyilatkozik meg az elkábult néző előtt.

A félreértéseknek ebből az örült szövevényéből persze a kaczagtató jelenetek egész sora keletkezik, melyeket főlöszlegesen volna részleteznünk. Jellemzésükre elég annyit mondanunk, hogy mindegyikük eleven, mulatságos, csattanós végű, s egy közülök igazán ellenállhatatlan hatású. De ezt látni kell, analizálni nem lehet. Ennek egyetlen kritikája, hogy láttára az ember, mint az öreg Sarcey szokta mondani, a földön hempereg nevéttében.

Ha aggatózni akarnánk, azt lehetne bizonygatni, hogy a bohózat kissé nehézkesen indul, hogy a praemissákat tulságos részletességgel beszélnek el s hogy végre a cselekvény itt-ott lankad; de egészben a komédia oly mulatságos, józü és igénytelen, hogy elhibázott dolog volna komoly képpel kritizálni s a gyöngéit feszegetni.

Az előadás igen jó volt. Duperront Nádaí játszotta, pezsgő kedvvel, gazdag invenczióval, brillánsan. Meg is tapsolták nyílt jelenetben is. Kitünő partnerje akadt Ujháziban, a ki a kapitányt adta. A két jeles művész abban a jelenetben, mikor Mathieut elfogja a tonkini görcs, a könyvezésig megkaczagtatta a különben is jól hangolt publikumot. »Der dritte im Bunde« Vizvári volt (Valory), a kiről elég annyit, hogy nem maradt az előbbieket mögött. Hegyesi Mari asszony meglepően belelátta magát a darab hangulatába s végre a Latabár François-ját is csak elismeréssel említhetjük.

A.

Népszínház.

„MISS HELIETT.”

(A népszínház új operette-jének főpróbájáról.)

Egy asszonyka-ismerősöm, a ki szenvedélyes látogatója az első előadásoknak, így kiáltott fel a minap előttem:

— Van-e érdekesebb valami a színházban, mint egy premiére?

— Van, asszonyom, — a főpróba!

Hogy egy hasonlattal bizonyítsam önöknek állításomat: kétségtelenül nagy élvezet szemmel tartani egy szép leányt attól a pillanattól fogva, hogy belép a bálterembe, addig a perczig, míg bálkirálynővé küzdte ki magát, vagy leveretve, bosszus arczal vonul meg egy sarokban, mint egy csatavesztett trónkövetelő, — de azt hiszem, még sokkal érdekesebb azt a bálkirálynőnek készülődő hölgyet boudoirjának intimitásában látni, a

mint tíz perczel a bálbamenés előtt a nagy álló tükör előtt illegeti magát, szemlét tart maga fölött s nagyjában kipróbálja szépségének erejét, melylyel győzni akar.

Itt egy fodrocskát igazít helyre, ott meg egy ránczocskát simit félre, ajkán egy mosoly, szemében egy tekintet hatását számítgatja a tükörből, aztán: all right! a diadal, vagy a bukás felé!

Körülbelül ez a különbség egy első előadás és a főpróba közt.

A népszínház új operette-jének, „Miss Heliett“-nek szerdán délelőtt volt a főpróbája.

Hogy megismertessem önöket egy főpróba külsőségeivel: képzeljék el a premiére-n a színházi csillárfényében ragyogó nézőteret koromsötétségben. A „ragyogó ház“ egy koromsötét pincze. Egy író társunk „Miss Heliett“ főpróbája alatt ezt a sötétséget pompás humorral így jellemezte:

— Olyan sötét van itt, hogy ha az embert pofon vernék, még azt hihetné, hogy tapsolnak ...

Csak a zenekar lámpái égnek homályos pislogással a hangjegylapokon. Ez az egyetlen fény, mely ezt a főpróbai sötétséget megvilágítja s talán még egy-egy kaczer színházi hölgyecske szeméből kiröppenő — kaczer pillantás.

Ezen a sötét nézőtérben egy tarka kis társaság verődik össze minden népszínházi főpróbán. Veszedelmes nép, mely mind kritizál. Ujságírók, íróemberek, színházi hölgyeskek és a kulisszavilág intimusai. Az ujságírók a darabot, a színésznők — vetélytársnőiket kritizálgatják. S míg a darab a színpadon, a kritizálgatás a sötét nézőtérben folyik, addig az igazgató komolyan összevont szemöldökkel huzódik valamely parquette-ülés öblébe és az új darab pénzügyi chance-ait találgatja.

Mert a színpadi művészet legfontosabb oldala szintén az a mi a csillagászaté: a mathematica.

A mi „Miss Heliett“-et illeti, nagyon vegyes benyomással hagytuk el a sötét nézőtér. Lehet, hogy ez a sötétség is néhány fokkal komorabban hangolja az embert, de ha a legfényesebben világított nézőtérben néztem volna is végig, nem merék neki a népszínház deszkáin valami fényes jövőt jósolni.

Az új operette librettója azon a bizarr és tulpikáns ötleten fordul meg, hogy Miss Heliett egy sétája közben, melyet a hegyek közt tesz, lezuhan, fennakad lábánál fogva egy fán és ott lóg az ürben, mint egy — hogy is mondjam csak? — mint egy megfordított angyal.

Landrin Pál festő, a ki kimentti őt ebből a fiatal és szerelmes leányokra nézve mindenesetre nem kellemes helyzetéből, végül nőül veszi a visszafordított angyalt.

Ebben a pár szóban benne van az egész operette meséje, a mi még nem lenne baj. A baj, azt hiszem, abban rejlik, hogy nemcsak a szép Miss *zuhan le* ebben az új operette-ben, hanem maga a zeneszerző *Edmond Andrau is lezuhan* az — „Üdvöske“ magasából.

A magyar közönség az „Üdvöske“-ben beleszeretett az Andrau zenéjébe, a „Miss Heliett“-ben, attól tartok, ki fog egy kissé ábrándulni belőle.

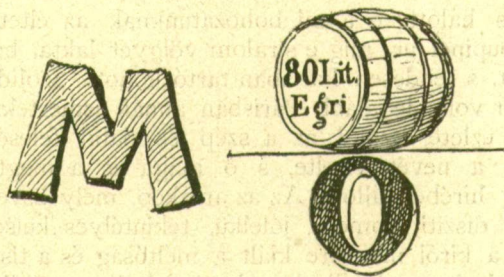
... A szombati premiére meghozza erre a kérdésre a feleletet.

Nemo.

Viszontlátások voltak a héten az Operában is, a Nemzeti színházban is. Amott Komáromi Mariska k. a. adott számot róla, hogy mit tanult Párisban meg Olaszországban. Santuzzát énekelte a *Paraszt becsület*-ből s meggyőzte róla a közönséget, hogy hangját a Marchesi iskolája nem rontotta meg, csak egyenletessé tette. Ennek a hangnak van ereje, színe, csengése, mely bizton emelkedik a három vonásos oktáviáig s csak ezen mély fekvésben bágyad el egy kissé. S e hang sikerét temperamentuma s intelligens játéka emeli, a mi az Operában még a jó hangnál is nagyobb ritkaság. Szóval a három év előtti soubrette bemutatkozás a drámai szerepben örvendetes viszontlátás volt. — A Nemzeti színház közönségének is meg volt a hasonló eseménye *Palotai Piroska* fölléptetésével, a kit két év óta nem

láttunk. A kis Piroska akkor segéd-naivka volt itt; azóta két évet vidéken töltött s most első rendű naivaságra pályázik. Hogy ebből a logikából nem hiányzik a *raison suffisante*, senki se vonhatja kétségbe, sőt gyakorlati biztosságát is láttuk a helyességének abban a kedves ábrázolásban, a melylyel nekünk az »Örök törvény« Szilviáját bemutatta. Reméljük, hogy ennek a naivoskodásnak nem lesz más vége, mint prózai szerződés.

KÉPTALÁNY.

HETI POSTA.

Ravasz. F. P. Az ön dolgaiban egy kedves derült talentum jeleit látjuk. A huszáros hév által kissé merészebb excursiókra hagyja magát ragadtatni, mint kellene és ha formája ellen lehet is kifogást tenni, de a »lelke« egészen szeretetreméltó lélek. Hagyja a kámzsás barátot duruzsolni és ne törődjék vele.

Szeged. Stella. Szigoru kritikát csak ott gyakorolunk, ahol ki nem térhetünk előre és csalhatatlanságot akkor sem tulajdonítunk magunknak. A bűnös lélek, melyet ön kegyeinkbe ajánl, hófehérnek találtatott, de a »Mignont« nem közölhetjük, mert mások már szebben lefordították. Többek közt Szász Károly.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **JUSTH ZSIGMOND.**

Színes selyemkelméket 60 krtól 7.65 krig

méterenként — sima és mintázott 2500 különböző fajtában és színben — darab vagy ruhaszáma bér és vámmentesen küld **HENNEBERG G. cs. és k. udv. szállító gyári raktára Zürichben.** Minták kívánatra küldetnek. Levelek 10 kros bélyeggel bérmentesítendők.

A magyar-francia biztosító részv. társaság Beniczky Ferenc elnökle alatt f. é. április hó 18-án tartotta közgyűlését. Az előterjesztett igazgatósági jelentésből a következő figyelemre méltó adatokat közöljük: A díj- és illeték bevétel a *tűzbiztosítási* ágazatban 4.030,072 forintra; a *jégbiztosítási* ágazatban 507,080 forintra; a *baleset biztosítási* ágazatban 47,211 forintra; az *életbiztosítási* ágazatban 792,907 forintra; az *összes díjbevétel* 5.377,271 forintra rugott. Viszontbiztosítási díjakra valamennyi ágazatban kiadott 1.506,636 forint; károkért kifizetett a *tűzágazatban* 2.306,021 forint; a *jégágazatban* 482,822 forint; a *baleset ágazatban* 4,920 forint; az *életágazatban* 186,812 forint; összesen 2.975,655 forint. Az intézet bevételei a társasági házak jövedelméből, kamatokból, értékek utáni nyereségből és különféle bevételekből 308,952 forintra rugtak; az intézet tartalékai 4.923,073 forintot tesznek. A díj-kötelezvény-tárca 7.784,680 forintot tartalmaz. A biztosítási tőke és jánadék (életbiztosítási osztály) 19.076,764 forintot képvisel. Az intézet fennállása óta kártérítések fejében *készpénzben ötven millió forintnál többet fizetett.* A 35,054 forintot tevő tiszta nyereség nem osztatik el, hanem 32,240 forint kétes követelések tartalékalapja létesítésére fordittatik és 2,814 forint új számlára átvitetik.

A társaság *biztosítási tőkéi* az évi díjbevétel hozzá számításával **11.752,460 forintra** rugnak.

Az angol módszer szerinti *10 kros heti díju* életbiztosítások meghonosítása által az intézet tényleges szükségletnek felelt meg és azzal *főleg a kevéssé módos néposztálynak* alkalmat nyújtott az életbiztosítás áldásaiban való részesedésre.

A köszönbánya és téglagyár-társulat vasárnap IV/19. délelőtt tartotta meg évi rendes közgyűlését Szentgyörgyi Albert elnökle alatt. Az igazgatóság kedvező üzletévről tesz jelentést, a mennyiben az elért 207,400 frt tiszta jövedelemből, a tartalékalap és az igazgatóság alapszabályszerű dotációján fölül, részvényenkint 20 frtot, azaz tíz százalékot adhat osztalékol s a fennmaradó 5356 frtot új számlára viszik át. A társaság téglagyára az elmúlt évben 60 millió téglánál többet gyártott. Az igazgatóságba 5 évre megválasztották: *Weisslust* Alajost, *Léwy Sámuel*, *Szentgyörgyi Albert*et, *Sielmon* Adolfot és *Leipzigert* Vilmost; a felügyelő bizottságba pedig: *Bruimann* Vilmost, *Brüll* Lipótot, *Riedle* Miksát és *Totis* Jánost.